

Р. В. Амчба-Марганиа, И. И. Осиа

АҢСУА БЫЗШӘЕИ АЛИТЕРАТУРЕИ

Арцааы ишәкәы

Актәы акласс

Қыртәыла ацареи ацарадырреи рминистрра ала агрф ақәцоуп
2021 шықәсазы

Атыжырта "Интеллект"
Қарт 2021

Р. В. Амчба-Маргания, И. И. Осиа
АԢСУА БЫЗШӨЕИ АЛИТЕРАТУРЕИ
Арцааы ишәкәы
1 АКЛАСС
Атыжыырҭа "Интеллект"
Қарт 2021

Аредактор: Миназ Лазба
Адизаинер: Илия Хелаиа

გამომცემლობა ინტელექტი
თბილისი, ილია ჭავჭავაძის გამზირი 5
225-05-22, 599 55-66-54
info@intelekti.ge www.intelekti.ge

ISBN 978-9941-31-329-5

© Атыжыырҭа "Интеллект", 2021
© Р. В. Амчба-Маргания, И. И. Осиа, 2021

АРЦАҘЫ ИЗЫ АБЖЪАГАРАҚӘА:

Арцагашәкы аконцепция.....	4
Адырра арцагашәкы ахырхәаразы	4
Алшарақәеи ашыцыларақәеи рырҕиара аус адызулоу ахырхартақәа..	5
Амаҕтар ахырхартақәа.....	6
Астандарт аилазаашья.....	7
Арекомендацияқәа арцаҕцәарзы.....	8
Абарт апринципқәа хаз-хазы ҳарзаатғылап	8
Ацәажәаратә етикет	8
Аҕсшәа хәара аформақәа	8
Аинформация аитныҕсахлара.....	9
Аамта азгәатара	9
Ахцәажәара	9
Аиужьраҕ ахырхарта	9
Азыҕазаашья	9
Атематикатә лексика	9
Анбан ацара ҳалагаанза.....	10
Анбан	10
Аамта	10
Ахәшьара атара арубрикақәа анбан атара аамтазы	67

Арцагашэки аконцепция

Абызшэа афункциа хадас иамоу-уи азеигъш атцакыс иамоу-еилибакаага матэахэыс иахыыкоу ауп. Абызшэа афункциа хада -аилибакаара, анныра, агэтак айбахэара еихау афункциа ыказам. Адунеи зегь афы ѿ-нызкъ инареиханы бызшэа хкы ыкоуп. Агъсуа бызшэа ижэйтэзоу абызшэакэа иреиоуп хэа игъхьазоуп. Агъсуа бызшэа агъсуа жэлар рхатэы бызшэа ауп. Афыра агъсуа жэлар ркультура атоурых афы зегь реиха акрызцазкэуа хтыс дууп.

Абжыратэ школкэа рфы актэи акласс инаркны агъшьбатэи акласс афынза гъсышэала атцара рцоит, агъшьбатэи акласс аамышьтахь, атцацэа агъсуа абызшэеи алитературеи руроккэа есымша ирзымѿагъыргоит. Агъсуа абызшэеи алитературеи рыстандарт агэыц абызшэа аанаргъшуеит, абызшэа ауаѿытэыѿса ихатэааргъшреи, ихэыцракэа рааргъшреи рзы ихархэагоуп. Абызшэа шыақэхаргылароуп алшақэеи ашыцыларақэеи иаку рсистема атаны. Абызшэа ауаѿытэыѿса ихатэи, игъстазараатэи, исоциалтэи ма изанааттэи ауадаѿракэа рѿагылареи ртыгъкэцареи апроцесс иацхраароуп. Изгэататэуп тцакэтэи аѿазараѿ иаиуз алшарақэа ифыцу ашыцылақэа рырѿиаразы шыатас иааргъшызар иафало. Иара убас, ауаѿытэыѿса ицхраара фалоит акомплектэ активреи, аинтерактивтэ коммуникациатэ инициативеи, ихыгышым акритикатэ анализи, афыцракэа рааргъшра атаххареи азцэыртцаѿ.

Агъсуа бызшэеи алитературеи рырцара ахықэки.

Ауаѿытэыѿса изеигъш культуреи, икоммуникациатэи изанааттэи алшарақэеи ашыцылақэеи аѿиара роуоит ахатэы бызшэеи алитературеи ирышьатакны. Урт рыбзоурала иагъцахоит ауаѿы ихыгышым иѿиара апроцесскэа зегьы.

Агъсуа абызшэеи алитературеи рыѿиара априоритра змоу зцаароуп:

- аѿар ашьататэ ацэжэаратэ алшарақэа рыѿиара(аѿра, агъхьара, азызырѿара, ацэажэара);
- аѿратэи, ѿырхэалатэи, ацэажэаратэи акультура аѿиара;
- ахатэ гэаанагара алогикатэ ааргъшреи, хықэкыла еигъшым аѿыратэ тексткэа рагъцареи рзы алшара аѿиара;
- ихыгышым, аказаратэ арефлектэи ахэыцра алшара;
- агъхьара абзиабара арцара, ажэа аказареи акультуреи рфақт еигъш, алитература азхэыцра алшара арцара;
- агъсахрақэеи аѿиареи еигъыркъам апроцесс еигъш амилаттэи азеигъшуаатэыѿсатэи акультура азхэыцра алшара.

Агъсуа бызшэеи алитературеи рцара ашьататэ ахасабкэа, ауснагзатэкэа.

Ацаратэ хықэқкэа ирышьашэаланы, ашкол афы агъсуа бызшэеи алитературеи рырцарала иконкрету ахасабкэа нагзахароуп. Ари еигъш ахасабкэа роуп:

- акалиграфиаатэ культура арцара;
- алеқсикатэ аццареи, азырхареи;

- иаркыаҕыны, ибзианы, ахшыаҕы рытаны аҕаанагаракэа рааргышра;
- ацэажэаратэ етикаа нормақэа рыхычара;
- аиҕэажэара алшара арҕиара;
- абызшэатэ (атексттэ) дыргақэа ирышьтакны ахыыцра аҕазаара (анализ, аиҕыргышра, аихшыаалара) рырҕиара;
- цакылеи афункционалеи ихкырацэоу атекстқэа рцареи, рызхыыцреи алшара аиҕкаара:
- аҕазара аганахыала атекстқэа рызныкэара атцара;
- аимақ-аиҕақ аеалархэра, амонологтэи аиҕэажэара алшареи, ашыцылақэеи реиҕкаара;
- атекст азхыыцра, анализ алшара аиҕкаара;
- еиуеиҕышым ажэарқэеи, иҕоу еиуеиҕышым ахырхагақэеи (абиблиотека, аинтернет уб.егь.) рхархэара алшарақэа риура;
- иҕоу азакэанқэа инрықэыргышны атекст аиқэыршэара;
- ахықэкытэ ахасабырбақэа ирышьашэалоу астиль ала аҕреи ацэажэареи;
- аорфографиатэи апунктуациатэи аормақэа рхархэара;
- еиуеиҕышым атипи, астили, ажанри змоу атекстқэа ранализи, раҕцареи алшарақэа раиура;
- асубекттэи (ашэкыааы иҕстазаара ихадароу афактқэеи амоментқэеи) аобекттэи (аэпоха азеиҕш контекст) факторқэа инрықэыргышны, ашэкыааы иаҕцамта азхыыцра.
- алитературатэ ҕцамтаҕы иааргышу апроблема иазкны ахатэ гэаанагареи апозиция ааргышреи атцатцэыркра алшареи,
- алитературатэ ҕцамтаҕе иарбоу ахадарақэа рааргышреи, урт ирызкны ахатэ гэаанагара ахэареи;
- адунеитэ, иара убас аҕсуа литературатэ процесскэеи ауниверсалтэ темақэеи реизыкэаашыақэа рызхыыцра.

Аҕсуа бызшэеи алитературеи рцара ахырхартақэа.

Аҕсуа бызшэеи алитературеи рцара ашыаатэ хырхартақэаны иҕоуп: **ацэажэареи, азызырҕреи, аҕхыареи, аҕреи.** Абарт ахырхартақэа анагзара роуоит ихадоу х-усхкы рҕы. Урт абызшэеи, ариторикеи, алитературеи роуп.

Алшарақэеи ашыцыларақэеи рырҕиара аус адызулоу ахырхартақэа:

- **Ажэахэа.** Ари ахырхарта еидхэалоу ацэажэашыа а-компонентк еиднакылоит (азызырҕреи ацэажэареи.) Убри аҕнытэ, алшарақэеи ашыцыларақэеи иҕкаау рырҕиара хықэкыс иамоуп зхы иақэитү, хаамтазтэи акоммуникациязы ихэооу ауааытэыаа иаазара. Абри зегы иахылцуеит ацэажэашыеи, аҕаанагара ааргышра алшареи, азызырҕра акультуреи, аинтерактивтэ алшарақэеи рырҕиара, игэыхалалу, итолеранту, егырт ргэаанагара пату ақэызцо ауааы иаазара иашыатакхоит.
- **Аҕхыареи** – атцареи адырреи ирышьаоуп, ауааыназа иеиҕкаараҕе зда ҕсыхэа ыкам тагылазаашыоуп. Ари ахырхарта, ааыратэ дыррақэа рыҕхыараҕе

рхархэара алшарақәеи ашьцылақәеи рырҕеиареи, ахатә литературеи, атәым литературеи реилкаареи иацхраауеит. Ацафы, атекст алхреи, акритикатә аҕьхаразы иҕаху адыррақәа рыҕшаареи, иара убас аграмматикатәи, астатикатәи, аконтексттәи адыррақәа рхархэаразы ихы иаирхэароуп аҕьхара ашьаҕатә стратегиақәеи, ажэарқәеи, иара убас, ирццакны, адифференциа азуны атекст аҕьхареи, анализ аҕацареи илшароуп;

- **Адыррақәеи ахатә хэыцрақәеи ҕыралла раарҕшра, аҕра акультура аҕеиара ауаҕытәыҕса интеллектуалтә алшарақәа рынагзара зда ҕьсыхәа амам тагылазаашьоуп.** Ацафы ихатәы аҕцаратә алшара аарҕшреи аҕеиареи, аҕәанагарақәеи азыҕазааразеи раарҕшреи, еиуеиҕшым атекстқәа раҕцаразы ажәаеидхәалагақәа рылхреи, заатәи аплан аиҕекаареи, раҕьхязатәи анцамтақәа рырҕеиареи илшароуп, иара убас, аҕыралла аҕәанагара аарҕшреи, аҕыраҕькарақәеи апунктуациеи идыруазароуп.

Амаҕар ахырхартақәа

Абызшәа ахэыцреи акоммуникациеи рзы хархәагоуп. Убри аҕнытә, абызшәа атцара – абарт ҕ-функциак рҕеиареи иприоритету хықәкны рыҕацареи иацхраароуп.

Ахэыцра ахархэара еиҕш, аинформация аилкаареи, анализи ахәшьа атареи, ауаҕытәыҕса ихатәаарҕшра абызшәатә хархәага амазареи, абызшәа ассеманткатәи аструктуратәи азакәанеизшәара адырра аанагоит: ацаҕцәа ахатәы бызшәа аҕыра-ҕькарақәеи, ииашаны ацәажәашьа ашьаҕатә нормақәеи рцоит .Ахатәы бызшәа атцара ашьаҕатәи принципқәа роуп – абызшәа активтә ахархэара алшарақәеи ашьцылақәеи рыҕазаара; аграмматикатә дырра айкәшәара мацара акәымкәа, иара убас, абызшәа иназоу аҕеиара. Убри аҕнытә, ақәыҕгәара ҕацоуп аграмматика атеориатә курс артцара мацара акәымкәа, апрактикатә грамматика акурс аҕцаразыгы.

Астандарт иашьашәалоу, алексикология, аморфология, асинтаксис азцаарақәа ацафы изеилыркаатәуп атекст инақәырҕшны.

Абызшәа атцара абарт акомпонентқәа ирыдхәалоуп абызшәа акоммуникативтә аспектқәа, урт хықәкыс ирымоуп, еиуеиҕшым ацәажәаратә тагылазаашьақәа раан, ацафы иқәнаго ахәшьараҕареи ацәажәаратә хныҕгәашьа раарҕшра илшаратәы аҕацара. Абызшәа артцара ари акомпонент хықәкыс иамоуп асоциалтә интерактивтә атаххарақәеи, алшарақәеи, ашьцылақәеи.

Ажәа. Аҕазара еиҕштәҕьа, асахьаркыратә атекст аҕны, аҕстәзаара ауадаҕрақәеи, абазареи аанарҕшуеит, иалкаауп аидеи, адунеихәаҕшышьеи, аестетикатә ныррақәа рырацәареи рыла; убри азоуп алитературатә феномен ахатәчыдарақәа инрықәырҕшны, асахьаркыратә текстқәа реилкаареи, ранаализи, ахәшьараҕареи раан ацафы ихатә ҕазшьақәа раарҕшреи ихатә дунеи аилкаареи аперспективақәа изизцәыртцаразы.

Алитература артцара апроцесс - ацафы цыҕьхьаза имоу, иуникалу аиндивидуалтә – аҕцаратә потенциал аарҕшра иацхраароуп.

Ахаҕра иахь зхы рхоу атцаратә процесс аан, аиндивид ихатә ҕышәа иашьаҕакны, асахьаркыратә текст аҕы иқәгылоу азцаарақәеи ауадаҕрақәеи реилкаареи, ахәшьараҕареи иацхраауа атцаратә тагылазаашьа еиҕекаатәоуп.

Алитература данадкьысло, ацафы исахьаркыратәи иестетикатәи аҕмаа аҕеиара аиуроуп, аҕныцкатәи ақтивреи ахатә ҕәанагара аарҕшра атаххареи изцәыртцоуп.

Астандарт аилазаашья.

Астандарт, аклассцыпъхьаза ацыхэтэантэи алтцшэақэеи, арт алтцшэақэа ргэатара аиндикаторқэеи рыла ишыақэгылоуп. Алтцшэақэеи аиндикаторқэеи ихадоу х-хырхартак рыла ишоуп (ацэажэашьеи, агъхьареи, афреи); убырт роуп алшарақэеи ашыцылақэеи рырфеиара хықэкыс измоу ахырхартақэа. Алтцшэа аиуразы, ацафы аиндикаторқэа зегы рынагзара идым; чыдала уи рыдкысалоит аихабыратэ класкэа рцафэа. Астандарт иацуп апрограма ацакы. Апрограма ацакы (аматериалкэа, аматэартэ хырхартала – абызшэеи аинформация аилкаареи, анализи, ахэшьаратареи), ариторикеи (асоциалтэ интеракция), алитературеи (асахьаркыратэ текст аилкаареи ахатэ гэаанагара ааргъшреи) асферақэа ркынтэ иконкрету азцаарақэа рылоуп. Артцага шэкеы, адгалара асахьала, ари апрограма ихы ииархэар илшоит, иара убас, адгалара асахьала астандартла ахархэара илшоит агъсуа шэкефэа рацтамтақэа. (email: апснытека)

Иахьатэи ахэычы имоуп алшара ианааитаху, ииитаху аамта кьаф иалагзаны еиуеипъшым аинформация аиура. Ахэычы ипъстазаара мѳагысуеит аинформация-царадырратэ тагылазаашьяфы.

Ахэыцкэа атаацэарафы, атаацэра алахэылацэа ирымоу алшара рхы иадырхэом ахэчы фэпыц иацэажэаразы, уи ахэчы ибызшэа ацара ипнакэуеит.

Иахья артцафи артцагеи ркынтэи иауо идыррақэа атехнология фыцкэа рыла ихартэаны аусушыа дақэыршэатэуп ацафы. Ацафы иоуа адыррақэа системак рытаны иахья артцаратэ процесс афы хархэара зырто итрадициатэу азнеишыкэеи аметодкэеи иаха ифыцу рыла ихартэаны артцаратэ процесс аифкаара хацыркхароуп.

Идыртэуп ахэычы илеишэа шышыақэгылатэу, уи моу апрограма аинтерес атцатаны ахэычы ишизнагатэу.

Хэарада, ашколкэа рфы методика еипъшуп, аха артцафы ахэыцкэа дынырзапъхьо алакэқэа, ажэеинраалакэа асеипъш икэоу агъшыгара, ахэыцкэа рдырра иацнатцоит, уи ацьшыара ататэуп. Иквалалоит артцафэа рхатэзнейшыа, мамзаргы ажэеинраалакэа, алакэқэа аналаргало уи иахагы ибзиоуп.

Иара убас, ахэычы блалоуп еихарак ишыгэныикыло, убри акынтэ, аус рыдулатэуп асахьақэа, нас агъсышэала ицэажэо амультфильмкэа рырбара, реиитахэара-рахцэажэара («Агъсуа бызшэа аполитика»).

Аметодика имоуп ахатэы таххрақэа, ахатэы принципкэа. Уажэраанза алагаратэ акласскэа рфы итоу ацафы агъхьашья иртцара иагъхьаратэ атехника ашыақэыргылара ихадараны икан, аха иахьатэи ахэычы итахрақэа ирызхаит, илшарақэагы тбаахеит. Иахьазы ахэчы иоуа аинформация ахытхыртақэа рацэахеит, рыхшыфгы цырхеит.

Убри акынтэ, арака алитературатэ пъхьара артцара мѳапысуазароуп ѳ-ганк азгэатаны: 1. агъхьаратэ техника айгратэаразы аусуратэ хккэа рымѳагъгара; 2. изыпъхьо афымта ахшыфтак хада алкаареи аизакреи рылшаратэыа.

Артцаратэ система айфьтэаразы, иатахэуп аамта иашьашэало атехнология алагалара.

Ииашауп хэа ихапъхьазоит, збызшэа атцара икэыбчаны иазнейуа ахэыцкэа – ирехэатэуп агэазтатага зы.

Аметодика иашьашэалоу аус анагзара ашытахь ахэмарратэ казшыа змоу элементкэа ирылагоит, аха уи пъсышэала ишыақэгылазароуп.

Арекомендацияға артаңарзы

Атағы ирцага шәкәы абарт а принципқа рыла дрызныкәоит:

- а) ағреи агъхареи рцара анализи-асинтези методла;
- б) анбан атара агъхара-ағреи ахархәагақаа рыбзоурала;
- в) агъхареи-ағреи еицәакны атара;
- г) агъсуа анбан аграфикатә хатәчыдарақаа азгъхәагәатара;
- д) агъхаразы аматериал алхра, насгыы аилыргаратә принцип... .

Абарт а принципқа хаз-хазы ҳарзаатгылап:

а) ашьтыбжықаа ранаализи рсинтези (итцаулоу-ихараку) метод атакы абарт ауп: ағреи-агъхареи атара апроцесс ағны еицәакны икалоит анализи/атцауларала (ахәоу ажәақаа ацрыхра, ажәақаа цыраала реицрыхра(ишаны), ацырақаа - анбан-шьтыбжықәарыла), иара убас асинтез /ахаракырахь анеира (анбан-шьтыбжықаа ркынтәи ацырақаа, нас ажәақаа, атчыхәтәаны ахәоу ашьақәыргылареи, агъхареи).

Абызшәақаа рәы ашьтыбжықаа тырцаауеит акустикатә кәзшьақаа рганахьалеи артикулиациатә кәзшьақаа рганахь ала. Акустика аганахьала ашьтыбжы кәзшьақәас иамоуп: ахаракыра, амч, атембр, аура. Ашьтыбжықаа рартикулиациатә кәзшьақаа ааргъшхоит ажәахәатә органқаа иеиуеигъшым русушьала.

Агъсуа бызшәағы ихамоуп имариоу абжыыкатә система, хыпхьазара рацәала иеилоу ацыбжыыкатә система .Ажәақаа шыақәгылоуп ашьтыбжықаа рыла. Ашьтыбжықаа ҳахауеит иаххәоит.Агъсуа абызшәағы икоуп хәа игъхьазоуп абжыыка шытыбжықаа фба: а, ы, е, о, и, у. Агъсуа бызшәа ацыбжыыкатә фонемақаа рыла ибеиоуп. Ихамоуп аынәажәеи жәаа ибәбәоу ацыбжыыкатә фонемақаа,жәиғъш иғъсыеу ацыбжыыкатә фонемақаа. Иарбанзаалак ажәаформағы ацыра абжыыка ала ишьақәгылоит(а-ла-ба, ам-ца, а-хыл-гъа ,а-тып).

Агъсуа бызшәағы ақәыбәбәара мамзаргыы ацент асинтенсивтә динамикатә кәзшьа амоуп, ашьаґағы уи цырак иадхәалам иеиуеигъшым ажәаформақәарғы атыгъ агъсахуеит (а́ла – а́ла)

Ара ишәыдаҳғалоит анбан атара шәалагаанзатәи атематика:

1. Ацәажәаратә етикет

• **Агъсшәа хәара аформақаа**

Шыыжыбзиа! Мшыыбзиа! Хәылыбзиа! Абзиараз!

Бзиара убаит!

Бзиара ббааит!

Бзиара жәбааит!

....

- **Аибадырра:** Хәибадырып. Хәибадырыр сґахуп. Ари сара соуп. ...Сара Мадина сыхъзуп. Сара сґаәупю Ари дарбан? // Ари дызустада? ... Ари сашья иоуп. ... Ари Баґал иоуп! Ари сәыза иоуп. ...Уара иухъзуи? // Уара иухъзузеи?...Ари сара сыәноуп. ...
- **Аґабура/Ацъшьара:** Иґабуп!... . Аґамзаара: саґамыз, саґамзааит ...
- **Ахәара:** Сыәналар кәлоума? ... Икалоума сґар? Усыцхраа икалозар ....
- **Ақәшаҳатра:** ааи, икалоит, азин умоуп, сақәшаҳатуп.
- **Амапкра/Мап:** ацәкра мап, икалазом, ...

- Азцаара Ушгъакоу? Бышгъакоу? Дышгъакоу?
- Аихабацэа рахь аагъхъара: Ишэыхъзуи? Шэышгъакоу? Шэабанхо?..
- Аагъхъара: шэааи,шэааи арахь,шэтэа, шэнапы ашэыркы ....

- **Аинформация аитныгъсахлара**

- Ахафэытэ дыррақэа – Иухъзузеи? Иужэлои? Шака/зака шықэса ухытцаузеи? Иарбан классу уахьтэоу?....
- Атызтыгъ (сара стызтыгъ ..., сара сынхоит...),
- сара стел аномер ...,
- Сара стаацэара ...
- Аусура, амацура .....

Аамта/аамта азгэатара

- Аамта ахронология – иацы, иахъа, уатцэы, уажэы, усқан, ашьыжь, уахынла, ...
- Амчыбжь амшқэа: ашэахъа, ааша, ахаша, ...
- Ашықэс аамтақэа: аагъын, агъхын, тагалан, азын)
- Аныхэа мшқэа: Ашықэс фыц, Нанхэа, Ажыырныхэа, Арцафы имш, Аирамш/ амшира,

Ахцэажэара

- Ауафы: ау, а(х)паф/ ахынтыжэ, агъшза, ақыи/араз, афэыш..
- Амафэар: аду, акафэ, амач, агъшза...
- Амш: абзиа, ацэгъа, ақэа аауеит, асы аауеит, агъша асуеит, хьтоуп, шоуроуп ...

Аиужьраф ахырхарта

- уи абакоу? ари абакэоу? (афныцка, адэахы..)
- иабакоу ашэфэы? (аишэа икэуп, ашэырафэы итоуп...)
- иабакоу афэардэ? (ауафахафэы, адэафэы,...)

Азыказаашъа

- агэагъхара, агэамгъхара (исгэагъхоит, исгэагъхазом...)
- ахатэы позиция азгэатара (ибзиоуп, ицэгъоуп, иашоуп, иашазам...)
- ахэшъара атара (изеигъшрозеи?)
- ацэанырра ааргъшра (шака ибзиозеи! зака ихэартамзеи! ...)

Атематикатэ лексика

- ауафэыи ауаажэлари (ахатца, агъхэыс, азъаб, ацкэын, атаацэа, агэылацэа, афызцэа ...)
- ауафэыи ицэеижьхэтақэа (ахы, анапы, ашьапы, анацэккыс, ахэы, алахь...)
- ақалакъ ацакыра (амца, ахыбра...)

- ақыта (ашта, агәара, адәы, аутра, абахча....)
- **агеографиятә** хьзқәа (атәыла, ақалақь, ақыта, Агъсынтәыла, Тьрқәтәыла...)
- **амилатра** (агъсуа, аурыс, аерман, ақыртүа...)
- **арцагатә маҗәар** (ашәкәы, атетрад, аҕыга, акалам, акарандашь, аблокнот...)
- **аҗаацәара** (ан, аб, аиахәшьа, аиашьа, анду, абду...)
- **ашкол** (арцаҕы, ацаҕы, акласстә уада, арцаҕцәа руада...)
- ахыбра (аихагыла, ауада, асасааирта, афатәкацарта, аеықәабарта, агъенцъыр, атзы, ашә...)
- **аҕнытә гъстәкәа** (ажә, ацма, ауаса, ацгәы, ала, аеы...)
- **адәнытә гъстәкәа** (амшә, абга, абгалацъ, алым...)
- **аҕнытә гъсаатәкәа** (акәты, акыз, акәата ...)
- **адәнытә гъсаатәкәа** (ахьшь, акарматцыс ...)
- **агъсабаратә хтысқәа** (агъшасра, амацәысра, адыдра, ақәа аауеит, асы леиуеит, ацаа асит...)
- **аматәа** (атқы, аикәа, ақалгъад, апалта, акьяф...)
- **ачыс маҗәа** (асаан, атцәца, ачкыпгъ, ақәаб, амҳатцә...)
- **агәабзиара** (ачымазаҕ, аҳақьым, ахәшә, аптека, ахәшәтәырта ...)
- **агигиена** (ацқьа, акьяшь, асапын, ампахьшьы, аххәа, ахагъыцрыцқьага)
- **атранспорт** (амашьына, автобус, амаршрутка, амаланыкәа, адәыгба, агба...)
- **агъара** (арубль, адоллор, агъсар...)
- **асупермаркет** акны / ацъармықьа акны (изыгъсоюзей? шака иагъсой? имариоуп, ахә цәгъоуп, ахә ҳаракуп ...)
- **ахәмаргақәа** (акьанцъа, амашьына, ампыл, амаланыкәа, адаул ...)
- **ачыс/афатә** (ача, абыста, акәыд, ачагъа, ахш, ахәша, ачашә, аканфет..)
- агәымырфьыгъра; ахәмарра ...
- **аспорт** (ашьяпылампыл, азсара, амцәышәымпыл...)
- **акультуратә объекткәа** (атеатр, акино, азоопарк, ацирк...)

хыхь еихцхьазалоу атематикакәа ахархәара алшара имоуп арцаҕы аурок иашьашәыло атема анымҕагиго.

Анбан ацара ҳалагаанза

1-2 аурок

Аурок аматәар

- Атцара фыц иатцанакәа аҗагылазаашья адырра, аибадырра;
- асахья ад.5 “Сара сҗаацәара” ахцәажәара;
- ажәеинраала азызырҕара, фырхәала атцара;
- ахәоу, ажәа (абгъыц асахьякәа, ма ажәакәа ахьану)

Ацакы

- аус еицуразы агъышәа аиура;
- акоммуникация аифекааратә агъышәа аиура;

- алогикатә ахшыџдактә аопераџақәа (аиџыргъшра-аиџагылара) хәычы-хәычла агъышәа аиура;
- ацәажәа аробекџивациара; еидхәулоу ацәажәара аҕнытә ахәоу алхра, ахәоу аҕынтәи – ажәа алхра.

Активрақәа

- аџаџы дцәажәоит, арџаџы иқәлацәеи иџыдирдыруеит, аџаџцәа еибадырует
- асахъа дахцәажәоит;
- ажәеинраала ҕырхәала иџоит. аграџикала иааиргъшуеит ажәа, ахәоу;
- аус иуеит ихала, агәыгъла,
- иџоит, игәныикылоит иџыцу ажәа ҕыцқәа.

Активра 1

Арџаџы иажәалагала, арџагагәтә шәкәы азыргара.

Арџаџы ахәыцқәа ацәажәаратә мәала аџаџцәа ихы дирдыруеит, аџаџцәа азәазәала еибадыруеит; арџаџы дара зуџцәоу еиликаауеит, хаталатәи рцәажәашъа афонетикатә интонаџиеи логикатә хшыџџаки дрыцклагъшуеит. Идиырдыруеит агъсшәа ахәашъа, аибадыршъа, ашкол арежим, аџасқәа. Ажәеинраалақәа дирхәоит, аџара акәша-мыкәша аҕны иаадыргъшыз ацәаныррақәа азгәеитоит.

Арџагашәкәы дирбоит, иахәагъшуеит уаҕа иану агъштәы рацәа змоу асахъақәа, атекстқәа – ашәкәы азыргара ҕаитоит.

Активра 2

Асахъа ахцәажәара.

Арџаџы арџагашәкәы иану асахъақәа акласс идирбоит. Иану асахъақәа еилдыргарц, иреихәоит сахъацыгъхъаза ирыртарц ахызқәа (ахқәа). Ақәыгъшы: “Актәи амш ашкол аҕны”, аџаџцәа рцәанырра ааргъшра, ирхәарц уи ацәаныррақәа иззроуз.

Активра 3

Ажәеинраала ҕырхәала аџара.

Арџаџы аџаџцәа дырзагъхьоит ажәеинраала:
(Алықъса Цьонуа)

Ашәкәы

Ашәкәы рџагоуп, уи аазагоуп,

Сагъхьоит есқынгы!

Ашәкәы џызоуп, дырра рхагоуп,

Шәагъхьала зегъы!

Ажэеинраала анализ азура. Автор иарбан жэақеу ихы иаирхо? Иаанагои ажэақеа: “ ашэкеы ызоуп, дырра рхагоуп”

Атцацэа ажэеинраала рцоит гэыгъла, хазы-хазы.

Активра 4 Ацэажэаратэ пьышэақеа рытцаара

Атцацэа еилдыргоит асахьақеа урт (ажэақеа) рыхьзқеа рхэоит,артцаы аграфикатэ дыргала идлырдыруеит. (ажэа акэакьтаиаша иадыргоуп). Артцаы идлырбо асахьақеа (тематикала) ахэычқеа рыхьыз рхэаны, иахцэажэар ауп (функциас иамоу, рхы иабадырхо, иззыртахи).

иаххэап:

асахьақеа – акьанцьа, амашына, ампыл, абырбын – ирыхьзуи? = **ахэмаргақеа**; ашэкеы, атетрад, аыга, акарандашь, ашэыра – ирыхьзузеи? = **артцагатэ маҗэахэқеа**.

Нас атематикатэ сахьақеа анализ азура. Артцаы асахьа дирбоит (асахьаф-Ачкэын дыхэмаруеит), дцаауеит: “ Ачкэын икаитцозеи?” - атак картцоит: “Ачкэын дыхэмаруеит”.

– Артцаы: “Шака ажэа шэахаузеи?” (атак ихы иаирхоит). Шака ажэа азгэахтозеи?- .

Артцаы аграфикала акласс гэы ианытцоит атакқеа:

иаххэап: ахэу «Ачкэын дыхэмаруеит » -ажэак рыла игшьақэгылоуп.

Абас иахарбоит: дыргала акэакьтаиашала (ахэу афы шака ажэа ыкоу убри акара адыргақеа анахтцоит)

.....

“Акэагъ - (.)” афункциа аилыркаара. Иара убас, анализ азыкартцоит 3-4 ажэала ишьақэгылоу ахэуқеа, уртгыы графикла иантцахоит акласс аҗэафы:

Активра 5 Аихшьаала

Артцаы атцацэа дразтцаауеит иахьа ифыцу еилыркаазеи, иарбану игэныркылаз, иарбан гэаанагарақеа ирызцэыртыз, еихарак иргэагъхеи...Артцаы акласс җэы аҗны (символтэи) акэалагъ-ажэар асахьа тылхуеит, – “Ари ажэақеа ркэалагъ ауп, ара еизахгоит иахьа иахтцаз ажэақеа, ма зегь реиха ишэгэагъхаз ажэақеа.” Артцаы атцацэа ирхэо ажэақеа еиталхэоит, акэалагъ италыгъсошэа калтцоит. Артцаы: Шэагъхьака шэкэалагъ-ажэар еиха-еиха иазхауеит ,аха иахьа зегь реиха цакы змоу ажэа тахтцоит, уи ажэа – **”АНБАН”** ауп”.

3-аурок

Аурок аматтар

- асиужет сахъа “Сара срежим” (ад.6-8). Асахъақәа ғырхәала ахцәажәара.
- асахъа (ад. 6-8) иаанаргъшуа атематика алацәажәара, арцафыи ацаџцәеи русеицура (арижим ацак хадара, агигиенеи агәабзиареи ауафы ицстазаарафы ...)
- ахәоу, ажәа, ацыра (апрактикала)

Ацакы

- цәажәаратә бызшәа аигътәра;
- абызшәатә маттар анализ (ахәоу айкәшара ажәақәала – ахәоу ажәақәа рыла еилыхны ақатцара нас- ажәақәа цыраала ашара- практикала, ғырхәала);
- графикала ачаршыццылара агышәа аиура.

Активрақәа

- асахъа ахцәажәара;
- ажәеинраала ғырхәала ацара.
- аграфикала ажәа, ахәоу ааргъшра;
- аиндивидуалла аусура (ахалатәи), агәыгъла,
- ацара, агәныикылала ифыцу ажәақәа.

Активра 1

- Арцафы ацаџцәа активла рәаладырхәырц аурок, ирабжьеигоит ахәмарра, азцаара иқәиргылоит: “Ахы, издыруада, иарбан гъстәыу сзыхцәажәо?” - Иаххәап ала дахцәажәоит: “Аәнытә гъстәуп, гъшьшьапык амоуп, ацыхәа амоуп, уи иахылтцау аласба ахъзуп, иара ауафы иызоуп хәа ипъхъазоуп.”
- Измада ала?
- Иахъзуи?
- Изеипъшрои ақазшьа?

Активра 2

Асахъа ахцәажәара.

Арцафы арцага шәкәы иану асахъақәа (ад.6-8) атемала “Сара срежим” идирбоит; ацаџцәа, досу иара ирижим, иаамта мџагъгашъа далацәажәоит; арцафы, ипъхашъо ахәыцқәа рзы, имариоу азцаарақәа рзықәиргылоит, дрыцхраауеит. Асахъа ахцәажәара ианалгалак арцафы ацаџцәа ириџоит аинформация – ахәыцқәа ррежим иазкәу, арижим ацак хадара, (агәабзиареи агигиенеи ...) Уи ахцәажәара аамта ду агар калоит аха ари информация ацафы дархәыцуеит ихатәы аамта аифекаашъеи, азџыдаратә цстазаара аныкәгареи ақны.

Активра 3

- ажәеинраала азызыррәра (ад.9 Д.Гәлиә -"Аҗәыбцара"), җырхәала атцара.

Активра 4

Ахәоу, ажәә, ацыра (практикала)

Ахәоу (аикәшара) – ахәоу ажәәкәә рыла еилыхны аҗатцара, нас- ажәәкәә цыралә ашара – практикала, җырхәала);

Ахәоу: Инал ампыл имоуп. Мадина ахыза лзахуеит. ...

Арцафы атцаџәә ирыитоит информация:

“Ауаа цәәжәоит, иаҗхьоит, иџуеит, акы еитархәоит – ххы иахархәоит ахәоукәә. Ахәоу ахшыџтак нагзаны иаанарҗшуеит. Ахәоу шыақәгылазар калоит ажәәк ма џажәәк ма инареиханы рыла: Шоуран. Аҗхынра ааит. Сынтәә ашәыркәә рацәән.”

Ахәоу аилазаашья, аграфикала иаадырҗшуеит ажәә, ахәоу;

Иара убас арцафы аинформация ацыразы – ирыитоит: “Ажәәкны заҗа бжыыка ыкоу аҗара ацырагы калоит **а-ус, а-ла-са**”

Шәәҗхьяҗа егырт ауроккәә раан аҗагылазаашья иазыманшәәло, ари атема аус адыжәулароуп.

Аихшьала

- аурок атдыхәән, иргәәладыршәоит уаанза идырмазеихьоу – ажәәкәә ркәәлаҗ, иахья иртцаз ажәәкәә рхәоит, ркәәлаҗ “итарыҗсоит”.
- изхысыз атема агәәлашәәра; арцафы атцаџәә дразцаауеит иахья изхысыз атема, хықәкыла иазаатгылоит ираҳаз ихадоу аинформация.
- арцафы атцаџәә дразцаауеит иахья иџыцу еилыркаазеи, иарбану еиҳа игәныркылаз, иуадаџыз акры ыҗазма, еиҳарак иргәәҗхеи....

Аурок 4-5

Аурок амаҗәр

- асахья ад.9-10 “Аџнытә җстәкәә” ахцәәжәәра;
- ажәәбжы(ад.11. А.җочуа “Ажәи, аеи,алеи реимак”) азызыррәра, азцаарақәә рықәыргыларә;
- ахәоу, ажәә (изхысхьо агәәлашәәра)

Ацакы

- аус еицуразы аҗышәә аиура;
- акоммуникация аиџкааратә аҗышәә аиура;
- алогикатә ахшыџтактә аоперациякәә аиџырҗшра-аиџагыларә;
- ацәәжәашья аобективра, еицраҗшыу ацәәжәәра кынтәи ахәоу, ахәоу акынтәи- ажәә ахархәәра.
- аџнытә җстәкәә рыхьзқәә атцара, пату рықәтцара арцара

Активрақәа

- асахьа дахцәажәоит;
- ажәеинраала ҕырхәала ицоит.
- аграфикала иааиргъшуеит ажәа, ахәоу;
- аус иуеит аиндивидуалла (ахалатәи), агәыгъла,
- ицоит, игәныикылоит иҕыцу ажәа цырақәа.

Активра 1

- арцаҕы арцага шәкәы иану асахьақәа (ад.9-10) атемала “Аҕнытә гъстәкәа” ацаҕцәа идирбоит; ацаҕцәа асахьа иахцәажәоит.
- арцаҕы дразцаауеи асахьаҕ ирбо агъстәкәа рыхьзқәа, урт ирхылцуа рыхьзқәа, зыхьызқәа рзымдыруа – арцаҕы ираҕхәоит, иара убас дразцаауеит иаанагои ажәа аферма.
- арцаҕы ацаҕцәа рцәажәашьа-рхәашьа дацклагъшуеит.

Активра 2

- арцаҕы ацаҕцәа дызагъхьоит, А.Ҷоцуа ижәабжь “Ажәи,аеи, алеи реимак” ад. 11 иану; ацаҕцәа рыхшыҕ азышьтны изырәуеит.
- ацаҕцәа ажәабжь ираҕаз иахцәажәоит; арцаҕы азцаарақәа ирзыкәиргылоит: “ – Ииашада иаҕа? ажә хәартас иаҕнаҕои? -аҕы? -ала? -агъмшәа аҕак иҕаитцеи?”

Активра 3

- ахәоу, ажәа (изхысхьо агәалашәара).Аккласс бҕы аҕны аграфикла 2-3 хәоу ажәабжь аҕынтәи ацаҕы ианцоит.

Активра 4

- арцаҕы аккласс дазагъхьоит арцага шәкәы иану В.Касланзиа иажәеинраала ад.12. иану.
- арцаҕы ацаҕцәа активла рәаладырхәырц аурок, ирабжьаигоит ахәмарра, азцаара иқәиргылоит: “Ахы. иузхәозар ура -акәты шҕакаркаруа, ала шҕашуеи? ....;

Зны зегы хаз-хазы аҕак ҕартцоит (ашьтыбжь ҕыргъшрала), нас арцаҕы дрыхәоит еицырхәарц аҕак – ала шҕашуе.....?

– Ацгәу иахәои ...?

- акэты шп̄акаркаруеи?...
- ажэ иахэои.... ?
- ацьма ...?

Активра 5

- ажэакэа ркэалаг̄ иацырцоит ажэа ыцкэа, ма зегь реиҗа иргэаг̄хаз ажэакэа. Арцафы ацаџэа ирхэо ажэакэа еиҗеиҗэоит, акэалаг̄ иҗеиҗсошэа калцоит.

Аихшьала

- изхысыз атема агэалашэара; арцафы ацаџэа дразцаауеит иахья изхысыз атема, хыкэкыла иазаатгылоит ираҳаз ихадоу аинформация.
- арцафы ацаџэа дразцаауеит иахья иҗыцу еилыркаазеи, иарбану игэныркылаз, иуадафыз акр ыказма, еиҗарак иргэаг̄хеи...

Аурок 6-7-8

Аурок амаҗар

- асахья ад. 13-14 темала “Ашэырбаҗча” ахцэажэара; ашэыркэа рыхьз аҗэара (асажья и нуи ианымгы): аҗэа, аҗа, алаҗа, атама, ажь, ашымҗэа, аҗэаса, абҗэа, ахэырма, амыҗмыҗь, абиа ...)
- асахья ад. 15-16 темала “Ауҗраҗых”
- Пл. Бебиа иажэеинраала “Сбаҗча”
- ажэа цыраала иаҗшоит (изхысхьоу агэаларшэара)
- 5-минутк абаџрҗэыра

Аҗакы

- аус еицуразы агышэа аиура;
- акоммуникация аиҗкааратэ агышэа аиура;
- ажэа цыраала ашара агышэа аиура;
- ашэыркэа рыхьзкэа аҗара, ауафы изы хэартас ирымоу адырра.

Активракэа

- аҗафы арцага иану асажьякэа дрыхэаг̄шуеит, нас дахцэажэоит. аҗафы арцафы изҗааракэа аҗак рыиҗоит;
- арцафы ацаџэа ауафы изы ашэыр хэартас иамоу аинформация рыиҗоит;
- Пл. Бебиа иажэеинраала “Сбаҗча” ыҗрхэала аҗара;
- ажэа цыраала ашара (изхысхьоу агэалашэара)
- абаџрҗэыра
- ажэа ыцкэа акэалаг̄-ажэар “аҗаг̄сара”

Активра 1

- ацааы арцага иану асахьақәа дрыхәагъшуеит, нас дахцәажәоит (атема “Ашәырбахча”, – ихатә гъстәзаарантәи ажәабжык ахәара; ашәырқәа рыхьз ахәара – асахьа инуи ианымгы- (атцәа, аха, алаха, атама, ажь, ашымхәа, ахәаса, абхәа, ахәырма, амытцмыць, абиа = **ашәыр**);
- арцааы ацаацәа ауааы изы ашәыр хәартас иамоу аинформация рыйтоит;

Активра 2

- Пл. Бебиа иажәеинраала “Сбахча” ғырхәала атцара;

Сбахча

Сара ашәыртцлақәа еитасхауеит,
Еихасхауеит зны,
Даеазны ршьапқәа сбахәуеит,
Еилысхәуеит сласны.
Сбахча сҕами са сгәы азыхәо,
Ирызхауеит зеггы.
Ашәыр ҕааҕра беиа азыхәа
Аус зуеит саргы.

(Пл. Бебиа)

- Арцааы ацаацәа ажәеинраала дырзагъхьоит, нас ажәеинраала иахцәажәоит.

Активра 3

- ажәа цырала ашара (изхысхьо агәалашәара)
арцааы ажәақәа реихәоит, атцәаы акласс бҕеы аграфикла ианыитцоит ажәақәа цырала ишаны:

а-хьы - графикла = - ;

ажә-ған - графикла = - ;

а-цы-ца - графикла = - - ;

Активра 4

- 5-минутк аҕара абааҕрцәыра, ма хәмаррак.Ацаацәа активла иҕарцоит абааҕрцәыра.

Активра 5

- ацааы арцага иану ад (15-16) асахьақәа дрыхәагъшуеит, нас дахцәажәоит; иидыруа ауҕратых қәа рыхьз ихәоит (ачых, ахәыл (қәа), ацъымшыы, аңыш, апомидор,анаша,ацыца,апырпыл, апырпыл хаа, аҕәйд, ачысты(аҕархал) = ауҕратыхқәа рыхьзуп;
- ацааы арцааы изцаарақәа аҕак рыйтоит;

“Апсуаа жэлэр рыматэа шыақылеит ажэйтэзатэи аамтақэа рзы. Уи ианыпшуеит апсуаа рказара, ргама, рдунеихэапшышыа. Апсуа матэа иагы аеапсахзаргы иахья уажэраанзагы еикэханы икоуп. Убас апсуа хатэа матэа ажэйтэфан еипш иахьягы ахархэара амоуп, иныкэйргоит. Апсуа хатэа матэа шыақылоуп абарт ахэтақэа рыла: акэымжэы, акаба, ауапа, ахтырпа, ахылпарч, аупцэа хылпа, азиацккэа, аимскэа, асахтан еимаакэа.” (Арцага шэкэы авт. А. Ажыба, Д. Шамба, А. Шынкэба, М. Амчба - “Хайцэажэалап апсышэала” акнытэ,ашэкэы афы асахьякэагы анул. ад.-46-47)Арцафы ацацэа идирбоит лабфаба апсуа аматэа рсахьякэа.

Активра 3

- Арцафы акласс дэзцаауеит ииашан ишпахэатэу абарт ахэоукэа: Ииашаны ихэа!

Исшэысцоит: акьяф, аткы, ахамы, ахарп, аипка, аplash, апалта;

Исышыасцоит: ақалпад, айкэа, айкэакьяф, аимаакэа, амагэкэа;

Исымбасцоит: амака, анаптарпаа / анапхаз., амацэаз, асаат; анапхатэа,

Исхасцоит: ахылпа, ахтырпа, акепи (абз змоу ахылпа), акасы.

Активра 4

Азеипш еихшыала:

. арцафы ацацэа дэзцаауеит иахья изхысыз атема, хыкэкыла иазаатгылоит ирахаз ихадоу аинформация.

. арцафы ацацэа дэзцаауеит иахья ифыцу еилыркаазеи, иарбану игэныркылаз, еихарак иргэапхеи...

. ажэа фыцкэа аитахэара.

Аурок 10

Аурок аматэар

- асахья ад. 19-20 темала “Азодиактэ дыргақэа” ахцэажэара;
- асахьякэа рхы иархэаны алакэ рхы итырхэаауеит
- ахэоу, ажэа.

Ацакы

- аусеицуразы апшышэа аиура.
- алогикатэ ахшыцдактэ аоперациякэа айфырпшра-айфагылара.
- ацэажэашья аобективра, еицрапшыу ацэажэара акынтэ ахэоу, ахэоу акынтэи – ажэа ахархэара.

Активрақэа

- ацафы асахья дахцэажэоит;
- алакэ рхы итырхэаауеит;

- аграфикала иааиргъшуеит ажэа, ахэоу;
- аус иуеит аиндивидуалла (ахалатэи), агэыгъла,
- итцоит, игэныикылоит ифыцу ажэа цырақэа.

Активра 1

- арцага шэкэы ад.19-20 иану асахьа иахэагъшуеит, асахьафы ирбо иахцэажэоит.

Активра 2

- арцафы ацаџцэа ирылаихэоит, аурок ахэмарра сахьа шамоу, аха зегъ еицхыраан алакэ рхы итырхэаароуп атемала: “Азодиактэ дыргақэа”. Арцаџы дрыцхраауеит, иатахызар еиқэыигъхьаиизоит ашықэсқэа азодиактэ дыргақэа (абар дара:ахэа, ахэынагъду, ацэ, абжьас, атыџражьа, агэылшьагъ(атыџ), амат(ахэаза), аеы, ацьма, амаамын, арбагъь, ала);
- ацаџцэа асахьа иахэагъшуеит иалагоит алакэхэара.

Активра 3

- аграфикала акласс бэы ағны ианыртцоит ахэоу, ирхэоит иара шаќа жэала ишьақгылоу.

Амаахыр асаан ианын. =   .

Азеигъш еихшьала:

- ажэа ғыцқэа реитархэара;
- изхысыз атема агэалашэара; арцаџы ацаџцэа дразцаауеит иахьа изхысыз атема;
- арцаџы ацаџцэа дразцаауеит иахьа ифыцу еилыркаазеи, иарбану игэныркылаз, иуадаџыз акры ыќазма, еихарак иргэагъхеи.

Аурок 11

Аурок аматэар

- асахьа ад.20-21 темала “Ашықэс аамтақэа” ахцэажэара;
- асахьа иахэагъшны хазхаќала ирхэыцуеит ажэабжь къаџк;
- арцаџы акласс дазцаауеит ирдырума ажэеинраалақэа ашықэс аамтақэа ирызкэ, ажэеинраала рхэоит;
- ажэеинраала ғырхэала атара.

Ацакы

- ацәажәаратә алшакәа рыҕиара (азызырәра, ацәажәара);
- аусеицуразы агышәара аиура;
- ахатә гәаанагара алогикатә ааргышра.

Активрақәа

- арцафы арцага иану асахьакәа ад. 20-21 дрыхәагышуеит, нас дахцәажәоит;
- арцафы арцацәа азцаарақәа рзыкәиргылоит (иарбан аамтоу уара иаҳа иугәагыхо? Избан? Изеигышрозеи агысабара аагынра аан? ...);
- арцафы арцацәа 4-гәыгыла ишоит, адца рыитоит: 1 агәыгы – атема "аагынра", 2 агәыгы атема – "агыхын", 3 агәыгы атема "тагалан", 4 агәыгы атема – "азын" - асахьа рхы иархәаны ажәабжь рхыитырхәаароуп; нас акласс аҕы аҕны азыргара ҕартоит. Изтаху атыгынтәи иацыитцоит игәанаагара..
- ажәеинраала ҕырхәала арцара;
- ажәа ҕыцкәа акәалагы-жәар "аҕагысара".

Активра 1

- арцагашәкәы иануа сахьа ад. 20-21 темала "Ашыкәс аамтақәа" рыхцәажәара;
- арцафы арцацәа азцаарақәа рзыкәиргылоит:

Идыдит,

Имацәысит,

Иасит агыша.

Иқәасит,

Изысит,

Иарбан аамтоу?

Азқәа ирыцлеит,

Адәкәа ирыкәлеит,

Ашьац гылеит

Иқашәо.

Амра халеит

Ееиха игыхо -

Издыруада закәы аамтоу? Зынроу, Гыхынроу, Аагынроу?

Активра 2

- арцафы арцацәа 4-гәыгыла ишоит, адца рыитоит: 1 агәыгы – атема "аагынра", 2 агәыгы атема – "агыхын", 3 агәыгы атема "тагалан", 4 агәыгы атема – "азын" – асахьа рхы иархәаны ажәабжь рхыитырхәаароуп; нас акласс аҕы аҕны азыргара ҕартоит. Изтаху атыгынтәи иацыитцоит игәанаагара;
- арцафы арцацәа адырра рыитоит агәыгыаҕ аус еицура аан аамтазы рхымәагыгашьа арцаскәа, иара убас, дарбанзаалакгы ихатәы агәанагара ихәарц азин шимоу атәы.

Активра 3

- ажәеинраала ғырхәала ацара, аиҗәәара зцәыадааы- рыцхыраара;
Асы шытытцит, амра җхоит,
ацар гәырҗьан, ашәа рхәоит.
Җцәатцла быбышза ишәтит.
Ицырцыруа ажәәан хтит.

(Д. Гәлиа)

Аихшьала

- изхысыз атема агәалашәара; арцааы ацаацәа дразцаауеит иахья изхысыз атема, хыкәкыла иазаатгылоит ираҳаз ихадоу аинформация;
- арцааы ацаацәа дразцаауеит иахья ифыцу еилыркаазеи, иарбану игәныркылаз, иуадааыз акыр ыкәзма, еихарак иргәаҗхеи...;
- ажәа ғыцкәа акәалаҗ-жәар “аҗаҗсара”.

Аурок 12-13

Аурок амаҗәар

- арцааы арцагашәкәы аҗнытә Т.Җания иажәеинраала “Ашыкәс ғыц” (ад. 22. иану) дырзаҗхьоит;
- ацаацәа арцааы дырзаҗхьоит ад. 23. иану ацуфара
- ажәеинраала ғырхәала ацара.

Ацакы

- ацәажәаратә алшарақәа рыҗиара (азызыаҗра, ацәажәара);
- аусеицуразы аҗышәа аиура;
- агәынкыларә аиҗьтәра.

Активрақәа

- арцааы арцагашәкәы аҗнытә (ад. 22) Т.Җания иажәеинраала “Ашыкәс ғыц” дырзаҗхьоит;
- арцааы ацаацәа дырзаҗхьоит ад. 23. иану ацуфара;
- ажәеинраала ғырхәала ацара;
- ажәа ғыцкәа акәалаҗ-жәар “аҗаҗсара”.

Активра 1

- арцафы еилыкка(итканы) дырзапъхьоит ажэенраала (“Ашықес Ғыц” Т. Чаниа)
- ацаџца изтаху ғырхэала ирцоит ажэеинраала аҕнытэ 2-3 куплет;

Активра 2

- арцафы ацаџца дырзапъхьоит ад. 23.иану ацуфара;
- арцафы акласс идирдыруеит ажэа “ацуфарақеа”;
- ацаџца ирдыруа ацуфарақеа рхэоит.

Активра 3

- ажэа ғыцқеа аргэаларшэара, ииашан аиҕахэара.

Аихшьала

- изхысыз атема агэалашэара;
- арцафы ацаџца дразтаауеит иуадафыз акрыҕазма? азцаарақеа рымазар?
- ргэаанагара ахэара;
- ажэа ғыцқеа акэалапъ-жэар “аҕапъсара”.

Аурок 14

Аурок амаҕтар

- асахьа ад.24-25 темала “Абнатэ пъстэқеа” ахцэажэара;
- арцафы арцаџца аинформация рыиҕоит атемала “абнатэ пъстэқеа”
- абызшэа: ахэоу, ажэа, ацыра;
- аграфикала акласс аҕыы ҕны ахэоу,ажэақеа антцара;
- атема иазааигоу аҕышышэала ицэажэо амультфильм.

Ацакы

- абнатэ пъстэқеа рыхьзқеа атцара;
- ацэажэаратэ алшарақеа рыҕиара (азызырџара, ацэажэара);
- ахатэ гэаанагара алогикатэ ааргъшра;
- ацэажэашьа аобективра, еицрапъшьу ацэажэара ҕынтэи ахэоу, ахэоу аҕынтэи – ажэа ахархэара.
- аусеицуразы аҕышэа аиура.

Активрақәа

- аҗафы арҗага иану асахьақәа ад 24-25 дрыхәагъшуеит, нас дахцәажәоит;
- абнатә гъстәқәа рыхьыз аҗара;
- аҗафы асахьа ихы иархәан ажәабжь ихыитыихәаоит;
- аграфикала ахәуқәа рынҗара, ажәақәа цыралла ашара;
- ажәа фыцқәа акәалагъ-жәар “аҗагъсара”

Активра 1

- арҗага ашәкәы аҗнытә ад .24-25 асахьақәа ахцәажәара
- абнатә гъстәқәа рыхьыз аҗара (абжьас, алым, абҗаб, абгахәычы, ақәыцъма, аслан ,амшә, алым, амаамын, ашьабыста, ажьа, абнацә, ахьагъарч)...

Активра 2

- зегъ еицхыраан асахьа рхы иархәаны ажәабжь рхы иҗырхәаоит, арҗафы дрыцхраауеит;

Активра 3

- аграфикала ахәоуқәа рынҗара, ахәоуаф иҗоу ажәақәа рынҗара:

Арҗафы акласс дазагъхьоит атекст хәычы. Аҗафцәа ирхьоит ираҳаз атекс шаҗа хәоула ишьақәгылоу. Ахәу шаҗа жәала ишькәгылоу.

Аминей Леони сынтәа ашкол еицҗалеит .

Абас: = (5)

Урҗ аҗара бзиа ирбоит. Рҗатәқәа ианаамҗоу ирҗоит. Рлеишәа бзиоуп.

Активра 4

. атема иазааиго агъсышәала ицәажәо амультифильм ахуагъшра, амультифильм ашьҗахь ргәаанагарақәа рхәоит, рцәаныррақәа иахцәажәоит.

Аихшьала

- аҗафцәа изхысыз атема ргәаладыршәоит;
- арҗафы драҗаауеит иуадафыз крыҗазма иахьа, еиҳарак иргәагъхеи? избан?
- зегъ еицхыраан ажәа фыцқәа ргәаладыршәоит, ркәалагъ-жәар иацырҗоит.

Аурок 15

Аурок амаӦтар

- . арцага иану ажѐабжь “Леуарса” (ад. 26);
- . аграфикала арбара: аӦѐоу, ажѐа, ацыра (практикала).

АӦакы

- аӦѐажѐаратѐ бызшѐа азырӦара;
- агѐынкылара айӦьтѐра;
- ахатѐ гѐаанagara алогикатѐ Ӧшаара.

АктивраӦѐа

- ажѐабжь азызырыӦара (даӦьхьоит арцаӦы);
- ажѐабжь ахӦѐажѐара; ргѐаанagara аӦѐара;
- аграфикала аӦѐоуӦѐа ранӦара.

Активра 1

- . арцаӦы аӦѐѐѐа дырзаӦьхьоит ажѐабжь “Леуарса” арцагашѐӦѐы иану. ДразӦаауеит Ӧакыс имои? Леуарса иархѐаз ажѐаӦѐа иаанагои?: “Уазхѐыци нас, зегь абас Ӧартѐо иалагар, иӦалари?”.

Активра 2

- аӦѐѐѐа иахӦѐажѐоит ажѐабжь, ргѐаанagara рӦѐоит

Активра 3

- аграфикала аӦѐоуӦѐа ранӦара.
Ӧѐмыри АӦанеи абна илан. АӦана адѐыбга ибеит.
Амшѐ азын аӦьӦара иӦатѐоит. АӦьхын аӦьстахьы илбаауеит.

Аихшьала

- аӦѐѐѐа изхысыз атема ргѐаладыршѐоит;
- азӦараӦѐа рымазар – иӦаауеит
- аурокаӦ ираӦаз ажѐа ӦыӦӦѐа ргѐаладыршѐоит, ркѐалаӦь-жѐар иацыртѐоит.

Аурок 16

Аурок аматтар

- Ажэабжь “Атабырг ахэ амам” арцага аҕнытэ ад.27, ажэабжь ахцэажэара;
- ахэмарра “Атаалым ҕахцоит” – 5 мин.
- абызшэа: ахэоу, ажэа, ацыра;
- аграфикала акласс аҕэы аҕны ахэоу, ажэақэа ранцара;

Атцакы

- ацэжэаратэ алшарақэа рыҕиара (азызырҕара, ацэажэара);
- ахатэ гэаанагара алогикатэ аарҕшра;
- ацэажэашья аобективра, еицраҕшыу ацэажэара аҕынтэ ахэоу, ахэоу аҕынтэи – ажэа ахархэара;
- аусеицуразы аҕышэара аиура.

Активрақэа

- ажэабжь “Атабырг ахэ амам” даҕхьоит арцағы (арцага аҕнытэ ад.27), атацэа зырыҕеит;
- ажэабжь ахцэажэара, досу игэаанагара ихэоит;
- арацағы иажэахэ: “аиаша-амц – ахытхэара реизыҕаашья”;
- аграфикала акласс аҕэы аҕны ахэоу, ажэақэа ранцара.

Активра 1

- арцағы ажэабжь “Атабырг ахэ амам” ад. 27 иану даҕхьоит.

Активра 2

- атацэа ргэаанагара рхэоит, ажэабжь иалацэажэоит; арацағы ажэахэ кьаҕ кайцоит: “аиаша -амц – ахытхэара реизыҕаашья”.

Активра 3

- аграфикала акласс аҕэы аҕны ахэоу, ажэақэа ранцара; (изыҕхьаз ажэабжь аҕынтэ аба-хҕа ахэоу аграфикла арбара)

Активра 4

- ахэмарра – “Атаалым ҕахцоит” 5-минутк абафртэыра.

Аихшьала

- изхысыз атема агэаларшэара;
- атацэа ргэаанагара рхэоит рцэаныррақэа иахцэажэоит;
- ахымҕаҕашья азхэыцра арцара.
- ажэа ҕыцқэа акэалаҕ-жэар “атаҕсара”.

Аурок 17

Аурок амаӄтар

- ажӄабжь “Иарбан еиӄа иӄӄӄӄӄӄ?” арцага аӄнытӄ ад. 28-29, ажӄабжь ахцӄажӄара;
- ажӄеинраала ӄырӄӄала ацара;
- аграфикала акласс аӄӄы аӄны аӄӄӄ, ажӄӄӄӄ ранцара;
- мини-диалогӄӄ: аибадырра, аӄӄӄӄӄ еибыӄара...

Ацакы

- аус еицуразы аӄышӄӄ аиура;
- акоммуникация аиӄкааратӄ аӄышӄӄ аиура;
- алогикатӄ ахшыӄцактӄ аоперацӄӄӄ аиӄырӄӄӄра-аиӄагылара;
- ацӄӄажӄашья аобективра, еицраӄӄӄӄ ацӄӄажӄара аӄнтӄӄ аӄӄӄ, аӄӄӄ аӄнтӄӄ-ажӄӄ ахарӄӄара.

Активраӄӄӄ

- ажӄабжь “Иарбан еиӄа иӄӄӄӄӄӄ?” ад. 28-29, ажӄабжь ахцӄажӄара;
- ажӄеинраала ӄырӄӄала ацара;
- ацӄӄажӄаратӄ етикет ацара: аибадырра, аӄӄӄӄӄ еибыӄӄара;
- ицӄӄӄӄ, игӄныикылоит иӄыцу ажӄӄӄӄ.

Активра 1

- арцашы ажӄабжь “Иарбан еиӄа иӄӄӄӄӄӄ?” ад. 28-29 даӄӄӄӄӄӄ.

Активра 2

- ажӄабжь ахцӄажӄара досу игӄӄӄӄӄӄӄӄ иӄӄӄӄӄӄ.

Активра 3

- ажӄеинраала ӄырӄӄала ацара.

ӄабуп, иӄабуп,

ӄабуп, ӄа ӄаӄӄсадгыл.

ӄзаӄзо, ӄа ӄзыхьчо

Напы хаара ӄадкыл.

Уара, уара уеиӄӄш

Тӄылак цӄара иубома?

ӄаӄӄсадгыл, бзанцы

ӄазхара уӄӄӄзома?

Ғабуп, иҒабуп,
Ғабуп, ға ҒаҒсадгғыл
Ғзаазо, ға ғзыхычо
Напы хаара ғадкыл.
(Нелли Ғар-Ғыға)

Активра 4

- аҒаажәаратә етикет аҒара атемала: “аибадырра, аҒсшәа еибығара” мини-диалогқәа реиҒкаарала.
- АҒсшәа ғәара аформақәа

Шыжьбзиа! Мшыбзиа! Хәылыбзиа! Абзиараз!

Бзиара убаит!

Бзиара ббааит!

Бзиара жәбааит!

....

- Аибадырра: Ғаибадырып . Ғаибадырыр сҒахуп. Ари сара соуп. ...Сара Саида сыхьзуп. ... Сара сҒаууп. Ари дарбан?//Ари дызустәда? ... Ари сашья иоуп. ... Ари Даут иоуп! Ари сәыза иоуп. ...Уара иухьзуи?// Уара иухьзуеи?...Ари сара сәыноуп ...

Аихшьала

- изхысыз атема агәаларшәара;
- аҒааҒәа ргәаанагара рҒәоит рҒәаныррақәа ирыхҒәажәоит;
- еихарак иргәҒығаз иалаҒәажәоит;
- ажәа Ғыцқәа акәалаҒы-жәар “аҒаҒсара”.

А Н Б А Н

Аурок 18-19

Анбанқәа А-Н ацара

Аурок ацакы

- агъсуа бызшәа иазкәу Ць.Тапабәуа иажәеинраала “Агъсуа бызшәа” 30 ад. фырхәала ацара;
- идхардыруеит анбанқәа “Аа” и “Нн”;
- аҕцәажәашья аус адыуларә;
- ацәажәаратә бызшәа азырхара;
- агәынкыларә аиғьтәра.

Активрақәа

- арцафы арцагашәкәы иану асахья дахәагъшуеит, дахцәажәеит;
- арцафы ажәеинраала дырзагъхьоит, фырхәала ирцоит.;
- анбанқәа **Аа – Нн** рхы иархәаны, ажәақәа рхуцуеит урт анбанқәа ахьалоу;
- 32 ад. иану анбанқәа ацара, асахьяқәа рытцака иану ажәақәа ирыгъхьоит (арцафы ицхыраарала);
- цака иарбоу анбанқәа **а-н алхра**
(п р с а м н а н к и)

Активра 1

- арцафы арцацәа ирыдитцоит 32 ад. иану асахьяқәа ирыхцәажәарц.
- асахьяқәа ирытцафу ажәақәа рхы иархәаны, ахәоуқәа еикәдыршәарц (1= ахәоу а-ажәак ала ишьақәгылоу ,нас ахәоу х-ажәак ала ишьақәгылоу ...)
- аграфикала аклассбәы ианыртцоит ирхәыцыз ахәоуқәа:

Анна акьанцья лымоуп =

Активра 2

- арцафы ажәеинраала дырзагъхьоит, фырхәала ирцоит ажәеинраала ад.30;

Активра 3

- анбақәа **а – н** рхы иархәан, ирхәыцуеит ажәақәа арт анбанқәа ахьалоу (хгъа-хгъа ажәа).

Аихшьала

- атема фыц ахцәажәара;
- анбанқәа **а – н** ацара;

- ацәажәаратә алшарақәа рыҕиара (азызырҕара, ацәажәара);
- ажәа ҕыцқәа акәалаҕ-жәар “аҕаҕсара”.
- аҕаҕцәа рҕәаанагара рхәоит, рцәаныррақәа ирыхцәажәоит.

Аурок 20

Аҕакы

- Анбанқәа **Ии – Бб** аҕара, аҕыра.
- Аҕаҕыц арҕиара, ацәажәаратә лексика аиҕтәра.
- Ахшыҕтә аҕакы арҕиара.
- Ииашаны аҕхьара, хәчы-хәычла аҕаршыццылара.
- Аграфикатә усура аҕаршыццылара.

--	--	--	--

Активрақәа

- Аҕаҕы асахьа дахцәажәоит, еиқәиршәоит аҕырхәатә ажәабжь.
- Ғырхәала ацәажәара аан, иазгәеитәоит анализтә ахәоу, ажәа, анбан.
- Акырынтә еиҕеихәоит анбан (ашьтабжь) ииашаны ахәаразы.
- Еиқәиршәоит алексикатә акрақәа анбан ихы иархәаны.
- Ииашаны аҕхьара, хәчы-хәычла аҕыра аҕаршыццылара.
- Аусура гәыпла.
- Аусура индивидуалра (ахазхаталара).
- Аҕаҕа иарбоу анбанқәа **и-б алхра**
б о а н г и б а и л б

Активра 1

Аҕаҕы аҕаҕцәа ад. 33 иану асахьақәа дирбоит.

Аҕаҕцәа ирбо асахьа иахцәажәоит, асахьақәа ирықәнаго ахтхәаақәа рхәоит.

Аҕаҕы аҕаҕцәа ирыитәоит адҕа, еиқәдыршәарц 2-3 хәоу ирбаз асахьақәа ирызкны, ирыдитәоит аграфик ала аклассҕәы аҕны ианыртарц еиқәдыршәаз ахәоуқәа.

Активра 2

Аҕаҕы аҕаҕцәа ажәеинраала дырзапхьоит «Абахча» (А. Аҕынцәал)

Абахча хәазон ианыхәычыз,

Хара иахпылеит хәззыпшыз.

Бзиа иаабоит азы, акрыура

Ибеиоуп хәатәҕы аура.

Калаҕ хыла ажь, аҕеа,
Иҕаагалоит хҕеыргьаҕеа!
Аҕаеҕеа ираҳаз ажәа ҕыцкәа ажәеинраала аҕнытә иахцәажәоит, игәныркылоит.
Аҕаеҕеа ҕырхәала ирҕоит ажәеинраала.

Активра 3

Анбақәа **Ии – Бб** злоу ажәақәа рхәоит, арҕаеы ирыдигалоит ахәмарра, ҕаеык ихәоит ажәак, уи ишьтанеиуа аҕыц ажәа ихәоит убас акласс аҕаеҕеа азәа-зәала ажәа ҕыцкәа рхәароуп.

Активра 4

Арҕаеы ихәоит ажәа “абна”, ирыдигалоит ажәа абна рыбжьы ҕыганы гәыҕла еицырхәарц акырынтә, нас арҕаеы иқәиргылоит азҕаара, ажәа “абна” аншәахауа изакеытә цәанырроуи ишәнаҕо, ижәдыруеит абна иазкны.

Аҕаеҕеа ирымазар ауп алшара рхатә гәаанагарақәа аадырҕшразы.

Активра 5

Ҙаҕа иарбоу анбанқәа **и-б алхра**

б о а н г и б а и л б

Аихшьала

- атема ҕыц ахцәажәара;
- анбанқәа **И – Б** арҕара;
- ацәажәаратә алшақәа рыҕеиара (азызырәра, ацәажәара, аәра);
- ажәа ҕыцкәа акәалаҕ-жәар “аҕаҕсара”.
- аҕаеҕеа ргәаанагара рхәоит, рцәаныррақәа ирыхцәажәоит.
- гәыҕла аусеицура аҕышәа аиура.
- Азәлымхара арҕеиара
- Аграфикатә усура аәаршьццылара

--	--	--	--

Аурок 21

Аҕакы

- анбанқәа **У – М** аҕара, аәыра;
- ацәажәаратә лексика аиҕтәра;
- ахшыәтә аҕакы арҕеиара;
- аиашаны аҕхьара, аәыра хәчы-хәычла аәаршьццылара;
- аусеицура аҕышәа арҕеиара;

Активрақәа

- аҗафы асахьа дахцәажәоит, еиқәиршәоит аҗыцтә ажәабжь;
- җапыцла ацәажәара аан, иазгәеиҗоит аҗәоу, ажәа, анбан;
- еиҗеиҗәоит анбанқәа (ашьҗабжь) ииашаны аҗәаразы;
- еиқәиршәоит алексикатә акрақәа анбан ихы иархәаны;
- ииашаны аҗхьара, хәчы-хәычла аҗыра аҗаршьццылара;
- аусура гәыпҗа;
- аусура индивидуалра (ахазхаталара);
- җаҗа иарбоу анбанқәа **у – м алхра**;
и у б у б г м а н м у н а

Активра 1

арҗафы аҗаҗәа ад. 34 иану асахьақәа дирбоит;
аҗаҗәа ирбо асахьа иахцәажәоит, асахьақәа ирықәнаго ахҗәаақәа рхәоит;
аҗаҗәа асахьа иану ахьыз рхәоит;
арҗафы аҗаҗәа ирыиҗоит адҗа, еиқәдыршәарц 2-3 хәоу ирбаз асахьақәа
ирызкны;

Активра 2

арҗафы аҗаҗәа ажәабжь дырзаҗхәоит,
Аҗхын абнаҗы (Х. Бҗажәба)
Аҗхын абнахь хныкәоит. Абнаҗы хара аҗатцындрә хәкәшәоит. Асидеи Асмаҗи
аҗаткәырқәа рымам. Урҗ амаахыр рыҗшаауан. Абнаҗы акәкәуу абжьы хәхәит.
Хәатгылан хәзырәит;-ку-ку-куу! ку-ку-куу! –иамшын иара. Иаабар хҗаххәит. Аха
иахьыкәтәаз харан.

Азҗарақәа; ахәычқәа абаҗеи? Урҗ абнахь изҗазеи?
Абнаҗы урҗ ираҗазеи?

Активра 3

Анбақәа У – М злоу ажәақәа рхәоит;
Ирҗахьоу анбанқәа (а,н,и,б,у,м) рхы иархәаны ажәақәа ршьақәргылара;

Активра 4

Арҗафы аҗаҗәа драҗҗаауеит ажәа «ахымчыр» иаанагои? Рхы иабадырхәо?
Маҗәахәыс изхыҗхьазалоуи? (ачысмаҗәа);
Аҗаҗәа ирымазар ауп алшара рхатә гәаанагарақәа аадырҗшразы.

Активра 5

җаҗа иарбоу анбанқәа **у – м алхра**
и у б у б г м а н м у н а

Аихшьала

- атема ҕыц ахцэажэара;
- анбанқәа **У – М** атцара;
- ацэжэаратэ алшақәа рыҕиара (азызырәра, ацэажэара, аҕра);
- ажәа ҕыцқәа акәалаҕ-жәар “атаҕсара”;
- атцаҕцәа ргәаанагара рхэоит, рцәаныррақәа ирыхцэажэоит;
- гәыҕла аусеицура аҕышәа аиура;
- аграфикатэ усура аҕаршьццылара;
- азәлымхара арҕиара.

--	--	--	--

Аурок 22

Ацакы

- анбанқәа **Ее – Лл**, атцара, аҕыра;
- ираҳаз ажәабжь анализ аҕатцара;
- аҕабыцтэ лексика аиҕтәра;
- 35 ад. иану ахәоуқәа ииашаны аҕхьара, аҕыра;
- гәыҕла аусеицура.

Активрақәа

- атцаҕы асахьа дахцэажэоит;
  - ҕаҕыцла ацэажэара аан, иазгәеиҕоит ахәоу, ажәа, анбан;
  - еиҕеиҕоит анбанқәа (ашьтабжь) ииашаны ахәаразы; ииашаны аҕхьара, хәчы-хәычла аҕыра аҕаршьццылара;
  - еиқәиршәоит алексикатэ акрақәа анбан ихы иархәаны;
  - аусура индивидуалра (ахазхаталара);
  - цаҕа иарбоу анбанқәа **е – л** алхра;
- л.о.п.р.н.а.м.е.л.е.л.у.е.л.н.

Активра 1

артцаҕы атцаҕцәа 34 ад. иану асахьақәа дирбоит; атцаҕцәа асахьа иану ахьы3 рхэоит;

атцаҕцәа ирбо асахьа иахцэажэоит, асахьақәа ирықәнаго ахтхәаақәа рхэоит;

артцаҕы атцаҕцәа ирыиҕоит адца, еиқәдыршәарц 2-4 хәју ирбаз асахьақәа ирызкны;

Активра 2

Арцааы ацаацаа ажаабжь дырзапхьоит.

Ашьхыцкэа (А.Чочуа)

Ашьхыц шнеиуаз ашэт иакэтееит. Апышэала амати аалцэцаан, ипырны атрахыи ицеит. Атра ааны иааызоуп, аха апенцьыркэа амазам. Ашэкэа рцынхэрас акылаара хэыцкэа амоуп. Абарт акыларакэа рыла ашьхыцкэа рытра италойт. Ашьхымзатрафы ирацеоуп ашьхыцкэа. Урт зеггы таацеарак роуп. Ашьхыкэа апхынра зеггы аус руеит. Уахггы-еынггы тэамоахэ рымам, ацха картдойт.

Ашьхаазаа ацха рацеаны иоуеит. Аха ашьхакэа ацха зеггы рымухыр калом. Азынразы ирфаша рзынижьюеит.

Азцааракэа: ашьхыцкэа рытра иамами? рытра излааналои? ашьхыцкэа амати абантэаргой?

ашхыцкэа икартдой?

Активра 3

анбакэа Е - Л злоу ажаакэа рхэойт;

ирцахьоу анбанкэа (а,н,и,б,у,м,е,л) рхы иархэаны ажаакэа ршьакергылара ;

Активра 4

Цака иарбоу анбанкэа е-л алхра

л.о.п.р.н.а.м.е.л.е.л.у.е.л.н.

Аихшьала

- атема ыыц ахцаажэара;
- анбанкэа Е – Л ацара;
- ацежэаратэ алшакэа рыфеиара (азызырара, ацеажэара, аара);
- ажаа ыыцкэа акэалап-жэар “атап-сара”;
- ацаацаа ргеаанагара рхэойт, рцеанырракэа ирыхцаажэойт;
- гэыгла аусеицура апышэа аиура;
- азфлымхара арфеиара;
- аграфикатэ усура аеаршьщцылара.

--	--	--	--

Аурок 23

Ацакы

- анбанкэа **Ыы – Хх**, ацара, аыра;
- ираҳаз ажаабжь анализ акатцара;

- аҕабыцтэ лексика аиҕтэра;
- 36 -37 ад. иану ахэоукэа ииашаны аҕхьара, ааыра;
- гэыпта аусеицура.

Активрақәа

- ацааы асахьа дахцэажэоит;
- ҕапыцла ацэажэара аан, иазгэеиҕоит ахэоу, ажэа, анбан;
- еиҕеихэоит анбанқәа (ашьтабжь) ииашаны ахэаразы; ииашаны аҕхьара.
- ацаацэа гэыпта ишаны адта рыоуеит, иарбан гэыпу еиҕа ирацэаны ажэақәа изхэо;
- арцааы дырзапхьоит ахэоукэа, ацаацэа аграфикала аклассгэы ианырцоит ахэоукэа;
- цаҕа иарбоу анбанқәа **Ы – Х** алхра;
х.р.ы.о.а.н.х.ы.х.а.ы.у.м.

Активра 1

арцааы ацаацэа 36-37 ад. иану асахьақәа дирбоит; ацаацэа асахьа иану ахьыз рхэоит;

ацаацэа ирбо асахьа иахцэажэоит, асахьақәа ирықэнаго ахтхэаақәа рхэоит;

арцааы ацаацэа ирыиҕоит адта, еиқэдыршэарц 2-4 хэју ирбаз асахьақәа ирызкны;

Активра 2

Арцааы ацаацэа ажэеинраала дырзапхьоит,

Ахамта (Ць.Тапаҕеуа)

Сан, сан сыхаара;

Сан, бсызбом сгэазхара;

Бзиа бызбоит сылашара;

Быда схэартазам сара;

Сан, ибсыркуеит са снапала;

Ашөт иҕысхыз шыжымтан;

Ибыдсныхэалоит гхык-цсыкала;

Ахэса рымшныхэа, сан!..

Ажэаҕка. Ан дызмоу игэы ессымша иҕхоуп.

Ғырхэала атцара, ижэдыруа анбанқәа злоу ажэақәа ралхра

Активра 3

Анбақәа Ы - Х злоу ажэақәа рхэоит.

Алексика аус адулара.

Иртцахьоу анбанқәа (а,н,и,б,у,м,е,л,ы,х) рхы иархэаны ажэақәа реиқэыршэара.

Активра 4

- 37 ад. иану аеаршьцылара анагзара
- Цаҕа иарбоу анбанқәа ы-х алхра
х.р.ы.о.а.н.х.ы.х.а.ы.у.м.

Аихшьала

- анбанқәа Е – Л ацара;
- атема ҕыц ахцәажәара;
- ацәажәаратә алшақәа рыҕиара (азызырҕара, ацәажәара);
- ажәа ҕыцқәа акәалаҕь-жәар “аҕаҕьсара”;
- асахьақәа ирыхцәажәоит, рцәаныррақәа ирыхцәажәоит;
- гәыпла аусеицура аҕышәа аиура;
- аграфикатә усура аеаршьцылар;
- азәлымхара арҕиара.

Аурок 24

Ацакы

- Анбанқәа **Оо – Сс**, ацара, аҕыра;
- Ираҳаз ажәабжь анализ аҕацара;
- Аҕабыцтә лексика аиҕтәра;
- Имариоу алогикатә аоперацияқәа ацара;
- Ииашаны аҕхьара аҕышәа аус адулара;
- Аграфикала;
- 38 ад. иану ахәоуқәа ииашаны аҕхьара, аҕыра.

Активрақәа

- Ацәаы асахьа дахцәажәоит, ажәабжь ихы иҕиҕәаауеит;
- Ғаҕыцла ацәажәара аан, иазгәеитоит ахәоу, ажәа, анбан;
- Еиҕеиҕәоит анбанқәа (ашьҕабжь) ииашаны ахәаразы, ииашаны аҕхьара;
- Дазызырҕоит ажәаҕкақәа, рцакы ихәоит;
- Ацәәцәа гәыпла ишаны адца рыоуеит, иарбан гәыпу еиҕа ирацәаны ажәақәа изхәо;
- Арцәаы дырзапхьоит ахәоуқәа, ацәәцәа аграфикала аклассҕәы ианырцоит ахәоуқәа.

--	--	--	--

Активра 1

Анбанқәа **О – С** ацара

Арцәаы ацәәцәа 38 ад. иану асахьақәа дирбоит. Ацәәцәа асахьа иану ахьыз рхоит.

Аихшьала

- анбанқәа **О – С** ацара;
- атема ҕыц ахцәажәара;
- асахьақәа ирыхцәажәоит, рцәаныррақәа ирыхцәажәоит;
- гәыцла аусеицура апышәа аиура;
- аграфикатә усура аҕаршьццылара;
- азәлымхара арҕиара.

Аурок 25

Ацакы

- Анбанқәа **Пп – Рр**, ацара, аҕыра;
- Аҕабыцтә лексика аитҕәра;
- Ираҳаз ажәабжь анализ аҕатцара;
- Имариоу алогикатә аоперациақәа ацара;
- Ииашаны аҕхара апышәа аус адулара;
- Аграфикала ахәоу аиқәыршәара;
- 39 ад. иану ахәоуқәа ииашаны аҕхара, аҕыра.

Активрақәа

- Ацәаы асахьа дахцәажәоит, ажәабжь ихы итихәаауеит;
- Ғапыцла ацәажәара аан, иазгәеитҕоит ахәоу, ажәа, анбан;
- Еитҕеихәоит анбанқәа (ашьтабжь) ииашаны ахәаразы, ииашаны аҕхара;
- Дазызыҕроит ажәаҕқәа, рцакы ихәоит;
- Ацәәцәа адтца рыоуеит, ажәа ҕыцқәа рхәара;
- Арцәаы дырзапхьоит ахәоуқәа, ацәәцәа аграфикала аклассҕәы ианыртҕоит ахәоуқәа;
- Арцәаы 39 ад. иану ахсаала ала, ахьызцынхәрақәа рыдирдыруеит.

--	--	--	--

Активра 1

Анбанқәа **О – С** ацара

Арцәаы ацәәцәа 39 ад. иану асахьақәа дирбоит.

Ацәәцәа асахьа иану ахьыз рхәоит.

Ацәәцәа ирбо асахьа иахцәажәоит, асахьақәа ирықәнаго ахтхәаакәа рхәоит.

Арцәаы ацәәцәа ирыитҕоит адтца, еиқәдыршәарц 2 -4 хәу ирбаз асахьақәа ирызкны.

Активра 2

Арцәаыи ацәәцәеи еицхырааны ахтхәаа апыртҕоит амра иазкны, иапыртцаз алакә арцәаы ирзеитҕәоит, анаҕс ацәәцәа дразтцаауеит:

1. алакә анапышәтцоз цәаныррас ишәымазеи?
2. иаңаҳтаз ишәгәаңхама, иуадааызма?
3. еихарак ишәгәаңхеи?

Активра 3

Анбақәа О-С злоу ажәақәа рхәоит.

Аграфикала акласстәы ағы ахәоуқәа, ажәақәа арбара (шақа жәала, ишыақәгылоуи ахәоу?

Аграфикала ахәоу еиқәшәыршәа -   .

Активра 4

Арцааы 39 ад. иану ахсаала ала, ахызыцынхәрақәа рыдирдыруеит.

Адта: ирцаз ахызыцынхәрақәа рхы иархәаны ахәоуқәа рышыақәыргылара.

Аихшьала

- анбанқәа О – С атцара;
- атема ғыц ахцәажәара;
- асахьақәа ирыхцәажәоит, рцәаныррақәа ирыхцәажәоит.
- гәыпла аусеицура апышәа аиура.
- аграфикала ахәоу ашыақәыргылара
- азәлымхара арәиара

Аурок 26-27

Ацакы

- Анбанқәа Гг – Гь, атцара, ааыра;
- Ираҳаз ажәабжь анализ ақатцара;
- Афабыцтә лексика аигтәра;
- 40 ад. иану ахәоуқәа ииашаны ахәара, аңхьара, ааыра.

Активрақәа

Атцааы асахьа дахцәажәоит.

Ғапыцла ацәажәара аан, иазгәеитоит ахәоу, ажәа, анбан.

Еитәиәоит анбанқәа (ашьтабжь) ииашаны ахәаразы, ииашаны аңхьара.

Арцааы дырзаңхьоит ахәоуқәа, атцаацәа аграфикала акласстәы ианыртцоит ахәоуқәа.

Активра 1

Арцааы ацаацаа 40 ад. иану асахьақәа дирбоит. Ацаацаа асахьа иану ахьыз рхөит.

Ацаацаа ирбо асахьа иахцаажөит, асахьақәа ирықәнаго ахтхәаақәа рхөит.

Арцааы ацаацаа ирытөит адца, еиқәдыршәарц 2-4 хәоукәа ирбаз асахьақәа рхы иархәаны.

Активра 2

Арцааы ацаацаа ажәабжь дырзапхьөит,

Абгахәчы (А. Цьонуа)

Шыжьымтан. Абгахәчы фышәо акәтытра иааталт. Акәтқәа абгахәчы аффы ркит. Иааилагьжыит. Арбагь аакаркарит. Алақәа ирахан иәтибарпкьейт. Абгахәчы шәан иәтрыст. Алақәа абгахәчы иахьзан иышьтаргәейт.

1. Абгахәчы зышьтаз?
2. Акәйтқәа абгахәчы шааиыз злардырзеи?
3. Иқанатцазеи арбагь? Алақәа икарцазеи?

Активра 3

Анбақәа Гг – Гь злоу ажәақәа рхөит.

Алексика аус адулара.

Ажәа ғыцқәа рхәара

Ирцахьоу анбанқәа (а,н,и,б,у,м,е,л,ы,х) рхы иархәаны ажәақәа реиқәыршәара.

Активра 4

40 ад. иану аәаршьцылара анагзара

Аихшьала

- анбанқәа Г–Гь атцара;
- атема ғыц ахцаажәара;
- ацәжәаратә алшақәа рыҕиара (азызырәара, ацәажәара);
- ажәа ғыцқәа акәалап-жәар “атап-сара”.
- асахьақәа рыхцаажәара, ацәаныррақәа рыхцаажәара.
- гәыпла аусеицура апышәа аиура.
- аграфикатә усура аәаршьцылар
- азәлымхара арҕиара

Аурок 28-29

Ацакы

- Анбанкѳа **Дд – Тт**, атцара, аѳыра;
- Ираѳаз ажѳабжь анализ аѳатцара;
- Аѳабыцтѳ лексика айѳътѳра;
- 36-37 ад. иану аѳѳоукѳа ииашаны аѳхъара, аѳыра;
- Гѳыпѳла аусеицура.

Активракѳа

- Атцаѳы асахъа дахцѳажѳоит;
- Ѵапыцла ацѳажѳара аан, иазгѳеитѳоит аѳѳоу, ажѳа, анбан;
- Атцаѳцѳа гѳыпѳла ишаны адтца роуеит, иарбан гѳыпѳу еиѳа ирацѳаны ажѳаѳа изѳѳо;
- Еитѳеиѳѳоит анбанкѳа (ашътабжь) ииашаны аѳѳаразы. Ииашаны аѳхъара;
- Артцаѳы дырзапѳѳоит аѳѳоукѳа, атцаѳцѳа аграфикала аклассѳѳы ианыртѳоит аѳѳоукѳа;
- Артцаѳы 42-43 ад. иану ахсаала ала, ахъыѳцъынхѳараѳа рыдирдыруеит.

Активра 1

Артцаѳы атцаѳцѳа 42-43 ад. иану асахъаѳа дирѳоит.

Атцаѳцѳа ирѳо асахъа иахцѳажѳоит, асахъаѳа ирыкѳанаго ахтѳѳааѳа рѳѳоит.

Атцаѳцѳа асахъа иану ахъыз рѳѳоит.

Артцаѳы атцаѳцѳа ирыитѳоит адтца, еикѳдыршѳарц 2-4 хѳѳоу ирѳаз асахъаѳа ирызкны

Аграфикала аѳѳоукѳа реикѳыршѳара:

Активра 2

Артцаѳы атцаѳцѳа ажѳеинраала дырзапѳѳоит,

Аеш (Ѵъ Тапѳтуа)

Абар, аеш, ахѳы бымбылза

Амахѳ икѳѳѳоуп ипшзаза.

Арыц аѳѳоит илахѳыхза,

Хнапы иашъцъылоуп зынза.

Ѵныс иамоуп атцла гѳѳѳа,

Ишѳа ссиру иара ацѳѳѳа.

1. иѳаѳаз аеш? 2. аеш иаѳѳѳеи? 3. аеш аѳны аѳаѳанатѳо?

Активра 3

Анбақәа **Д – Т** злоу ажәәқәа рхәоит.

Алексика аус адулара.

Ирцахыоу анбанқәа (а,н,и,б,у,м,е,л,ы,х,д,т,) рхы иархәаны ажәәқәа реиқәыршәара

Активра 4

Арцаџы атцаџәа ахызыцынхәра апышәәқәа реиқәоит, атцаџәа еитәрқәоит.

42-43 ад. иану аҕаршьцылара анагзара

Аихшьала

анбанқәа **Д – Т** атцара;

атема ҕыц ахцәажәара;

ацәажәаратә алшақәа рыҕеиара (азызырџара, ацәажәара, аџара);

асахьақәа ирыхцәажәоит, рцәаныррақәа ирыхцәажәоит;

аграфикатә усура аҕаршьцыллар;

азҕлымхара арҕеиара, ахызыцынхәрақәа ргәаларшәара.

Аурок 30-31

Ацакы

- Анбанқәа **33-33**, атцара, аџыра, апхьара;
- Аҕабыцтә лексика аигтәра;
- 45-46 ад. иану ахәоуқәа ииашаны ахәара, апхьара, аџыра;
- Асахьа шәхы иархәаны ажәабжь ашьақәыргылара;
- Аиҕацәажәарақәа.

Активрақәа

Атцаџы асахьа дахцәажәоит.

Ғапыцла ацәажәара аан, иазгәеитоит ахәоу, ажәа, анбан.

Еитеиқәоит анбанқәа (ашьтабжь) ииашаны ахәаразы, ииашаны апхьаразы.

Арцаџы дырзапхьоит ахәоуқәа, атцаџәа аграфикала аклассҕы ианырцоит ахәоуқәа.

Активра 1

Арцаџы атцаџәа 45-46 ад. иану асахьақәа дирбоит. Атцаџәа асахьа иану ахызы рхәоит.

Атцаџәа ирбо асахьа иахцәажәоит, асахьақәа ирықәнаго ахтхәаақәа рхәоит.

Активра 2

Арцааы ацаацаа ирыитоит адца, еикэдыршээрц 2-4 хэоукэа ирбаз асахьақэа рхы иархэаны.

Арцааы дырзагхьоит ахэоукэа, ацаацаа аграфикала акласссгэы ианырцоит ахэоукэа.

Активра 3

Анбақэа **3 – 3** злоу ажэақэа рхэоит.

Алексика аус адулара.

Ажэа ғыцқэа рхэара

Ирцахьоу анбанқэа (а,н,и,б,у,м,е,л,ы,х,с,о, д.т. з.з.) рхы иархэаны ажэақэа реикэыршэара.

Активра 4

44 ад. иану аеаршьцылара анагзара

46 ад. иану айғацаажэара анагзара (ахемарра).

Арцааы ацаацаа ирыдирдыруеит ахьызцынхэрақэа **уара, бара.**

Активра 5

46 ад. иану аеаршьцылара анагзара.

Аихшьала

- анбанқэа **3 – 3** атцара;
- атема ғыц ахцаажэара;
- ацажэаратэ алшарақэа рыфеиара (азызырәра, ацаажэара);
- асахьақэа рыхцаажэара, ацааныррақэа рыхцаажэара.
- айғацаажэара апышэа аиура.
- азфлымхара арфеиара.

Аурок 32-33

Ацакы

- Анбанқэа **Пп -Тт**, атцара, абыра;
- Ираҳаз ажэабжь анализ ақатцара;
- Афабыцтэ лексика айгытэра;
- 47-48 ад. иану ахэоукэа ииашаны ақхьара, абыра;
- Аинтонация азфлымхара азура

Активрақәа

- Аҗааы асахьа дахцәажәоит;
- Ғапыцла ацәажәара аан, иазгәеитоит ахәоу, ажәа, анбан;
- Аҗаацәа гәыгҗла ишаны адҗа роуеит, иарбан гәыгҗу еиҗа ирацәаны ажәақәа изхәо;
- Еитеихәоит анбанқәа (ашьтабжь) ииашаны ахәаразы, ииашаны аҗхьара;
- Арҗааы дырзапхьоит ахәоуқәа, аҗаацәа аграфикала аклассгәы ианырҗоит ахәоуқәа;
- Арҗааы 47-48 ад. иану ахсаала ала, ахьызцынхәрақәа рыдирдыруеит.

Активра 1

Арҗааы аҗаацәа 47-48 ад. иану асахьақәа дирбоит.
Аҗаацәа ирбо асахьа иахцәажәоит, асахьақәа ирықәнаго ахтхәаақәа рхәоит.
Аҗаацәа асахьа иану ахьыз рхәоит.
Арҗааы аҗаацәа ирыитоит адҗа, 3-4 ажәа аклассгәы ианырҗарҗ.

Активра 2

48 ад. иану асахьақәа рхархәарала аиҗәажәара.

Активра 3

Анбақәа П-җ злоу ажәақәа рхәоит.
Алексика аус адулара.
Ирҗаахьоу анбанқәа (а,н,и,б,у,м,е,л,о,с,ы,х,д,т,п,җ) рхы иархәаны ажәақәа реиқәыршәара.

Активра 4

Арҗааы аҗаацәа ахьызцынхәра аҗышәақәа реихәоит, аҗаацәа еитархәоит.
48 ад. иану асахьа ахцәажәара

Аихшьала

- анбанқәа П – җ ахәара, аҗхьара, аҗра.
- атема җыц ахцәажәара;
- ацәажәаратә алшарақәа рыҗиара (азызырҗра, ацәажәара, аҗра);
- асахьақәа ирыхцәажәоит, рцәаныррақәа ирыхцәажәоит;
- азҗлымхара арҗиара, ахьызцынхәрақәа ргәаларшәара.

Аурок 34

Ацакы

- Анбанқәа **Вв – Фф**, ахәара, ашыра;
- Ираҳаз ажәабжь анализ ақатцара;
- 49 ад. иану асахьа ахцәажәара;
- 49 ад. иану ажәақәа ииашаны ақхьара, акласстә гәы антцара.

Активрақәа

- Ацәы асахьа дахцәажәоит;
- Ҷапыцла ацәажәара аан, иазгәеитоит ахәоу, ажәа, анбан;
- Еитәиҳәоит анбанқәа (ашьтабжь) ииашаны ахәаразы. ииашаны ақхьара;
- Ажәабжь аиҗахәара;
- Арцәы дырзапхьоит ахәоуқәа, ацәәцәа ирыҗоит ажәа Ҷыцқәа;
- 49 ад. иану асахьа атемала "аҗаацәара" ирыхцәажәоит.

Активра 1

- Арцәы ацәәцәа 49 ад. иану асахьақәа дирбоит;
- Ацәәцәа ирбо асахьа иахцәажәоит;
- Ацәәцәа асахьа иану ахьыз рҗоит.

Аграфикала ахәоуқәа реиқәыршәара -

Активра 2

Арцәы ацәәцәа ажәабжь дырзапхьоит,

Афлыка (Қь. Агәмаа)

Аапынра ааит. Изтит азы. Ахәыцқәа ацәәкьақәа рыцшааит. Афлыка җартцеит. Афлыка азы ихьртцеит. Афлыка зсон. Ахәыцқәа уи иашьтан. Ишнеиуаз ирымбазакәа азы инзаагылт.

Азцәарақәа:

Ахәыцқәа ирцшаазеи? 2. Иззыртахыз ацәәкьақәа?

3.Ирыхьзеи ахәыцқәа?

Активра 3

Анбақәа **В – Ф** злоу ажәақәа рхәара.

Алексика аус адулара.

Аихшьала

- анбанқәа **В – Ф** ахәара, ацара, аџра;
- атема ҕыц ахцәажәара;
- ацәажәаратә алшақәа рыҕеиара (азызырџра, ацәажәара, аџра);
- асахьақәа ирыхцәажәоит, рцәаныррақәа ирыхцәажәоит;
- аграфикатә усура аеаршьццылара;
- азәлымхара арҕеиара, аҕхьазацқәа 3-6 рцара.

Аурок 35-36

Ацакы

- Анбанқәа **Кк – Кь**, ахәара, аҕхьара, аџыра;
- Ираҳаз ажәабжь анализ аҕатцара;
- Аҕабыцтә лексика аиҕтәра;
- 51-52ад. иану асахьала ахәоуқәа ииашаны ахәара, аҕхьара, аџыра;
- Ахәмарра 5 минутк.

Активрақәа

- ацаџы асахьа дахцәажәоит;
- ҕапыцла ацәажәара аан, иазгәеиҕоит ахәоу, ажәа, анбан;
- аусеицура ацара;
- арцаџы ажәабжь дырзапхьоит, ацаџцәа еиҕархәоит.

Активра 1

Арцаџы ацаџцәа 51-52 ад. иану асахьақәа дирбоит.
Ацаџцәа ирбо асахьа иахцәажәоит.
Ажәа ҕыцқәа ирыпхәоит, ирыџеит, игәныркылоит.

Активра 2

Арцаџы ацаџцәа алакә дырзапхьоит,
(аурыс лакә аҕнытә)

Иҕан лагажәыки ҕакәажәыки. Урт ирыман кәты-чыҕрак. Акәты чыҕра башамызт, ихьтәыз акәтаҕь аҕеит. Алыгажә акәтаҕь ҕиҕырц дасит, дасит, аха иамуит. Аҕакәажәҕы дасит, дасит аха иҕымеит. Нас ахәынаҕ хәчык аҕыхә антцәан, инкаҳан иҕеит. Алыгажәи аҕакәажәи акыр рылахь еиқәнаҕеит.

Алакә ахы аҕаны, еиҕахәа.

Активра 3

Анбақәа К – Кь злоу ажәақәа рхәоит.

Алексика аус адулара.

Ирцахыоу анбанқәа (а,н,и,б,у,м,е,л,ы,х,д,т,о,с, з,з, к, к.) рхы иархәаны ажәәқәа реикәыршәара .

Активра 4

Ахәмарра «Асаркыа»: ыцъа ацаџәа акласс аџапхыа еиџагылоит, азәы ауаџы ироль наигзоит, егыи уи асаркыаџы ианпшра ароль наигзоит, ауаџы инапы шытхыр, ианпшрагыи инапы ицшытхыр ауп, убас азәы икәицо егыи ицкәицоит.

Активра 5

- 52 ад. иану ахызыцынхәрақәа аус рыдулара.
- **Аихшьала**
- анбанқәа **К – Кә** ахәара, ацара, аџра;
- атема џыц ахцәажәара;
- ацәажәаратә алшарақәа рыџиара (азызырџара, ацәажәара, аџра);
- асахыақәа ирыхцәажәоит.
- аитәхәара арџиара.
- ахызыцынхәрақәа ахархәара ацара.

Аурок 37

Ацакы

- Анбанқәа **Гәгә – Кк**, ахәара, аџыра;
- Асахыақәа рахцәажәара;
- 53 ад. иану абна асахыа иазку ажәабжь аикәыршәара ;
- ажәа џыцқәа аус рыдулара, апхыара, аџра.

Активрақәа

Ацаџы асахыа дахцәажәоит.

џапыцла ацәажәара аан, иазгәеитоит ахәоу, ажәа, анбан.

Ажәабжь ахтхәара

Артаџы дырзапхыоит ахәоуқәа, ацаџәа ирыџоит ажәа џыцқәа.

Активра 1

Ацаџәа анбан џыцқәа рцоит (Гә-Кә).

Аџыц алексика аус адулара

Ажәа џыцқәа ахархәарала ахәоуқәа реикәыршәара

Активра 2

Артаџы ацаџәа ажәабжь дырзапхыоит,

Рақхъатәи асы (Қ. Чачхалиа)

Жәаха җнак асы ауит. Аҳауа иалан асфәы. Итатаза, ибахтәаза, асы уахыналагалаз, ашыгын еимаа еипш ичыжь-чыжьуа абжьы гон. Адгьыл, ахыбрақәа, ашәапыцъап, абаҳчақәа рҕы – зехьынцъара итатаран. Аөнқәаггы иацы еипшымзт, илахҕыхза иаакалеит. Ацәымзақәа кахха, иаҳа илашон. Аҳауа еиыхха иҕан.

1. Изақәытә аамтоуи иарбоу? 2ю Ашәапыцъап зеипшрахеи? 3. Асы бзиа избода, избан?

Ажәабжь аиҕахәара. Ацәанырра ахцәажәара.

Активра 3

Изхысхьоу анбанқәеи рхы иацырхрааны ахәоуқәа реиқәыршәара, аграфикала акласс гәы аҕны антцара.

Ацдабырг ахәу амам

Аихшьала

анбанқәа **Гә – Кә** ахәара, атцара, аҕра;
атема ҕыц ахцәажәара;
алексика аус адулара апышәа;
аиҕахәара апышәа аиура;
ацәажәаратә алшарақәа рыҕеиара (азызырҕара, ацәажәара, аҕра);
аграфикатә усура апышәа аиуара;

Аурок 38

Ацакы

- анбанқәа **Хх – Хьхь**, ахәара, аҕхъара, аҕыра;
- алогикатә ахшыацакытә аоперацияқәа (аҕырцшра-аиҕаргылар, абострактра) аиура;
- ираҳаз ажәабжь ирнаҕаз ацәанырра аарцшра;
- аҕабыцтә лексика аиҕтәра;
- 55-56 ад. иану асахъала ахәоуқәа ииашаны ахәара, аҕхъара, аҕыра;
- ахәмарра 5 минутк.

Активрақәа

- анбанқәа **Х – Хь** ахәара, аҕхъара, аҕыра;
- алексика аус адулара;

- иишаны ацѣажѣара;
- аусеицуреи, индивидулаллеи.

Активра 1

Арцаѣы атѣѣѣа 56 ад. иану асахъақѣа дирбоит.

Атѣѣѣа ирбо асахъа иахцѣажѣоит.

Ажѣа ыыцқѣа ахархѣарала ахѣоуқѣа реиқѣыршѣара, ирыцхѣоит, ирыѣуеит, игѣныркылоит.

Активра 2

Ахѣмарра аѣазшьала, атема «Аибадырра» (56 ад.) ахархѣарала аиѣѣѣѣажѣарақѣа реқѣыршѣара.

Активра 3

Арцаѣы ажѣеинраала дацхѣоит,

Хъымса лажѣа (Б. Гѣыргѣылиа)

Фышқѣса схыцуеит,

Ацхъара стѣоит.

Шѣкы рѣынза сеиламскѣа

Иац сыцхъазеитѣ

Истахуп сѣызцѣа

Реицш саргъы,

Ашѣкѣқѣа сышрыцхъо,

Рбаларц зегъы.

Ѣырхѣала атѣара, ацѣаныррақѣа раарцшра.

Аихшьала

анбанқѣа **Х – Хъ** ахѣара, атѣара, аѣра;

атема ыыц ахцѣажѣара;

ацѣажѣаратѣ алшарақѣа рыѣиара (азызырѣара, ацѣажѣара, аѣра);

асохъақѣа ирыхцѣажѣоит;

ѣырхѣала;

Аурок 39

Ацакы

- анбанқѣа **Дѣдѣ-ТѣТѣ**, адырра, ахѣара, аѣыра.
- алексика аус адулара
- аѣапыц хѣамтѣ айгътѣра,
- атѣѣы асахъа «Ацсынтѣыла» дахцѣажѣоит.

- аиҗахәара аҗышәа аиҗтәра
- ахәыцра арҗиара
- ииашаны аҗхәареи, аҗреи аҗаршыццилара аиҗтәра

Активрақәа

- аҗаҗы асахьа дахцәажәоит;
- җаҗыцла аҗәажәара аан, иазгәеиҗоит анализтә ахәоу, ажәа, анбан;
- рҗаҗы дырзапхәоит ахәоуқәа, аҗаҗәа ирыҗоит ажәа җыцқәа;
- аҗаҗы асахьа «Аҗсынтәыла» дахцәажәоит;

Активра 1

аҗаҗәа анбан җыцқәа рҗоит (Дә-Тә), ахәашьа, аҗышәа;
аҗыц алексика аус адулара;
ажә җыцқәа ахархәарала ахәоуқәа реиқәыршәра

Активра 2

аҗаҗәа аҗхәоит 58 ад. иану атекст.
атекст анализ аҗаҗара,

Активра 3

Арҗаҗы аҗаҗәа ажәабжь дырзапхәоит,

Ауаҗытәыҗиса (А. җоҗуа)

Адуinei җсы зханы иҗоу зегьы раҗхьа дгылоуп ауаҗытәыҗиса. Хшыҗла зегьы дреиҗауп. Дцәажәоит, дхәыцуеит, аус иуеит, җстазааралагы зегьы дреиҗуп.

Ауаҗытәыҗиса иаазоит аҗстәкәеи, аҗсаатәкәеи, ашәаҗыҗьаҗи. Урҗ ихы иаиырхәоит. Аҗиақәа- ашәаҗыҗьаҗ амаҗәахәы рылихоит. Аҗстәкәа дрыланхоит, ифатә рылихоит. Ауаҗытәыҗиса адгьыл җьабаа адбаланы ихы иаиырхәоит.

Ауаҗытәыҗиса иаазои? Ишҗеиылышәкааи атекст? Ишәхәа шәгәаанагара.

Аихшьала

анбанқәа **Дә – Тә** ахәара, аҗара, аҗра;
атема җыц ахцәажәара;
алексика аус адулара аҗышәа;
аиҗахәара аҗышәа аиура;
аҗәажәаратә алшарақәа рыҗиара (азызырҗара, аҗәажәара, аҗра);

Аурок 40

Ацакы

- Анбанқәа ГГ – ГьГь, адырра, ахәара, ашыра;
- Асахьақәа рахцәажәара;
- 60 ад. атекст аҗхара, анализ азура;
- ажәа җыцқәа аус рыдулара, аҗхара, аҗра.

Активрақәа

- Ацәаы асахьа дахцәажәоит.
- Ғапыцла ацәажәара аан, иазгәеитәоит ахәоу, ажәа, анбан.
- Атекст аҗхара, аус адулара
- Арцәаы дырзапхәоит ахәоуқәа, ацәацәа ирыәоит ажәа җыцқәа.

Активра 1

Ацәацәа анбан җыцқәа рцәоит (Г-Гь), ирыәуеит, ажәа җыцқәа анырцәоит
Аҗыц алексика аус адулара

Активра 2

Ацәаы 60 ад. иану атекст иаҗхәоит, анализ азыруеит;
Атекст аҗнытә 2-3 хәоу алырхәоит, акласс гәы, ианырцәоит, аграфикала ианырцәоит.

Активра 3

Изхысхьоу анбанқәа рхы иацырхәрааны ахәоуқәа реиқәыршәара, аиҗахәара аан
азәлымхара азыруеит анализтәи ахәоуқәа, ажәа, абжыы.

Аихшьала

анбанқәа Г – Гь ахәара, ацара, аҗра;

атема җыц ахцәажәара;

алексика аус адулара аҗышәа;

аиҗахәара аҗышәа аиура;

ацәажәаратә алшарақәа рыҗиара (азызырәра, ацәажәара, аҗра);

аграфикатә усура аҗышәа аиуара;

Аурок 41

Ацакы

- анбанқәа Хә-Гә, адырра, ахәара, ашыра;
- алексика аус адулара;
- асахьақәа рахцәажәара;
- ажәа җыцқәа аус рыдулара, аҗхара, аҗра;

Активрақәа

ацафы асахьа дахцәажәоит;
ҕапыцла ацәажәара аан, иазгәеиҕоит ахәоу, ажәа, анбан;
ажәеинраала ацара;
арцафы дырзапхьоит ахәоуқәа, ацащәа ирыщоит ажәа ҕыцқәа .

Активра 1

Ацащәа анбан ҕыцқәа рцоит (Хә-Ғә).
Аҕыц алексика аус адулара
Ажә ҕыцқәа ахархәарала ахәоуқәа реиқәыршәра

Активра 2

Арцафы ацащәа ажәеинраала дырзапхьоит,
Ажәеинраала:
Аиҕахәара (В. Касланзе)
Саб иашьа диҕоуп Мирон,
Уи дынхоит дахьиз Афон.
Саншьа дычкәыноуп Мадол,
Уи дааиызар дыҕоуп Кәтол.
Уажәы рҕыцьягь харт иахтоуп,
Акәа иҕоуп, исасцәоуп.
Ус ихәеит Баҕал-сашьа,
– хәҕоуп усгы хәҕсы шьа,
Ампыл хасып хәисаны,
Ұыцья-Ұыцья хәешаны.
Шәара «Ғсырзхазы» шәыхәмар,
«Бзана» азыхәа, харт абар. –
Ампыл шьтыҕоит,
Ампыл шьтасуеит,
Ампыл хәур амбахь хәсуеит.
«Бзанаа» рымба иҕашәоит,
Мадол даара игәы цнажәоит.
Ғәҕәала джәылоит,
Ғәҕәала даст,
Ампыл хамбагы иҕаст.
Мирон ихьыз изхатцом,
Избо дгәаазеит, деиқәтәом.
– Иҕоу жәдыруоу, – схәеит сара –
Халгап ахәмарра абра,
Уажәы азыхәа хәиҕахап,
«Бзәнеи» «Ғсырзхеи» дара еиқәшәап.
1. ажәеинраала ахцәажәара. 2. еилыркааз еибырхәоит. 3. рцәаныррақәа
иалацәажәоит.

Активра 3

Изхысхыоу анбанқәеи рхы иацырхрааны ахәоукәа реикәыршәара, аграфикала акласс ғәы аҕны антцара.

Аихшьала

- анбанқәа **Хә – Ғә** ахәара, атцара, аәра;
- атема ҕыц ахцәажәара;
- алексика аус адулара аҕышәа;
- аиҕахәара аҕышәа аиура;
- ацәажәаратә алшарақәа рыҕеиара (азызырәра, ацәажәара, аәра);
- ацәанырра аарпшра;

Аурок 42

Ацакы

- Анбан **Q**, адырра, ахәара, аәыра.
- Алексика ҕыц аус адулара
- Асахьақәа рахцәажәара
- 62 ад. атекст аҕхьара, анализ азура
- ажәа ҕыцқәа аус рыдулара, аҕхьара, аәра.

Активрақәа

- Ацәәы асахьа дахцәажәоит.
- Ғаҕыцла ацәажәара аан, иазгәеитоит ахәоу, ажәа, анбан.
- Атекст аҕхьара, аус адулара
- Арцәәы дырзапхьоит ахәоукәа, атцәәцәа ирыәоит ажәа ҕыцқәа.

Активра 1

Ацәәцәа анбан ҕыц рцоит (**Q**), ирыәеит, ажәа ҕыцқәа анырцоит
Аҕыц алексика аус адулара

Активра 2

Ацәәцәа 62 ад. иану атекст иаҕхьоит, анализ азыруеит;
Атекст аҕнытә 2-3 хәоу алырхоит, акласс ғәы, ианырцоит, аграфикала ианырцоит.

Активра 3

Изхысхыоу анбанқәа рхы иацырхрааны ахәоукәа реикәыршәара, аиҕахәара аан азәлымхара азыруеит аналитәи ахәоу, ажәа, абжыы.

Аихшьала

анбан **Q** ахэара, атцара, аѳра;

атема ҕыц ахцэажэара;

алексика аус адулара аҕышэа;

аиҕахэара аҕышэа аиура;

ацэажэаратэ алшарақэа рыҕиара (азызырѳра, ацэажэара, аѳра);

Аурок 43

Ацакы

- Анбанқэа **Ц – Ш**, адырра, ахэара, аѳыра;
- Аҕаҕыцтэ хэамта аус адулара;
- имариоу алогикатэ аоперациақэа анализ/асинтез;
- аиҕарцшра/ аиҕаргылара;
- ажэа адекодирра;
- ииашаны аҕхэара аҕышэа аиура;
- ахатэы гэаанагара ашьақэыргэтэара.

Активрақэа

- Атекст аҕхэара, аус адулара;
- Ацэаы асахэа дахцэажэоит;
- Ғаҕыцла ацэажэара аан, иазгэеитоит ахэоу, ажэа, анбан;
- Арцэаы дырзапхэоит ахэоуқэа, атэацэа ирыѳоит ажэа ҕыцқэа.

Активра 1

Атэацэа анбанқэа ҕыц (**Ц – Ш**) рцоит, ирыѳоит, ирхэоит,
Аҕыц алексика аус адулара

Активра 2

Атэаы 64 ад. иану атекст иаҕхэоит, анализ азыруеит;
Атекст аҕнытэ 2-3 хэоу алырхэоит, акласс ҕыи аграфикала ианырцоит.

Активра 3

Изхысхэоу анбанқэа рхы иацырхрааны ахэоуқэа реиқэыршэара, аиҕахэара аан
азҕлымхара азыруеит анализтэи ахэоуқэа, ажэа, абжыы.

Аихшьала

- анбанқэа **Ц – Ш** ахэара, атцара, аѳра;
- атема ҕыц ахцэажэара;
- алексика аус адулара аҕышэа;

- аиҗахәара аҗышәа аиура;
- ацәажәаратә алшарақәа рыҗиара (азызырәра, ацәажәара, аәра)

Аурок 44

Аҗакы

- Анбанқәа **Шь – Шә**, адырра, ахәара, аәыра;
- Аҗаҗыцтә хәамта аус адулара;
- имариоу алогикатә аоперациақәа – анализ/асинтез;
- аиҗарҗшра/ аиҗарҗылара;
- Асахьақәа рахцәажәара;
- ажәа җыцқәа аус рыдулара, аҗхьара, аәра.

Активрақәа

- Аҗаҗы асахьа дахцәажәоит.
- Ғаҗыцла ацәажәара аан, иазгәеитәоит ахәоу, ажәа, анбан.
- Атекст аҗхьара, аус адулара
- ажәабҗьқәа реиқәыршәара, агәыҗла аусеицура
- алексика җыц аус адулара

Активра 1

Аҗаҗцәа анбан җыцқәа рҗоит (Шь-Шә), ирыҗеуеит, ажәа җыцқәа аныртәоит
Аҗыц алексика аус адулара

Активра 2

арҗаҗы акласс гәыҗла еиқәыишоит, 69 ад. иану асахьа дирбоит, аҗаҗцәа гәыҗ-
гәыҗла асахьала ажәабҗьқәа еиқәдыршәоит.

Активра 3

Изхысхьоу анбанқәа рхы иацырхрааны ахәоуқәа реиқәыршәара, аиҗахәара аан
азҗылымхара азыруеит аналитәи ахәоуқәа, ажәа, абҗыы.

Аихшьала

анбанқәа **Шь – Шә** ахәара, аҗара, аәра;
атема җыц ахцәажәара;
алексика аус адулара аҗышәа;
гәыҗла аусеицура аҗышәа;
ацәажәара арҗиара аус адулара.

Аурок 45

Ацакы

- Анбанқәа **Қ – Қә**, адырра, ахәара, ашыра;
- алксика аус адулара;
- Асахьақәа рахцәажәара;
- 69 ад. атекст аҗхара, анализ азура;
- ажәа җыцқәа аус рыдулара, аҗхара, афра.

Активрақәа

- Ацашы асахьа дахцәажәоит;
- Ғапыцла ацәажәара аан, иазгәеитоит ахәоу, ажәа, анбан;
- Атекст аҗхара, аус адулара;
- Арцашы дырзапхьоит ахәоуқәа, ацащәа ирышоит ажәа җыцқәа.

Активра 1

Ацащәа анбан җыцқәа рцоит (Қ-Қә), ирышоит, ажәа җыцқәа анырцоит
Аҗыц алксика аус адулара
арцашы акласс гәыҗла еикәыишоит, 69 ад. иану асахьа дирбоит, ацащәа гәыҗ-
гәыҗла асахьала ажәабжьқәа еикәдыршоит

Активра 2

Ацашы 69 ад. иану атекст иаҗхьоит, анализ азыруит;
Атекст аҗнытә 2-3 хәоу алырхуит, акласс гәы, ианырцоит, аграфикала
ианырцоит.

Активра 3

Изхысхьоу анбанқәа рхы иацырхрааны ахәоуқәа реикәыршәара, аиҗахәара аан
азәлымхара азыруит анализтәи ахәоуқәа, ажәа, абжьы.

Аихшьала
анбанқәа Қ- Қә ахәара, ацара, афра;
атема җыц ахцәажәара;
алксика аус адулара аҗышәа;
аиҗахәара аҗышәа аиура;
гәыҗла аусеицура аҗышәа;
ацәажәара арҗиара аус адулара

Аурок 46

Ацакы

- Анбанкэа **К – Кь**, атцара, аыра;
- Ираҳаз ажэабжь анализ аќатцара;
- Аёабыцтэ лексика аиѓтэра;
- 72-73 ад. иану ахэоукэа ииашаны ахэара,апхъара, аыра.

Активраќэа

- Ацаы асахъа дахцэажэоит;
- Ёапыцла ацэажэара аан, иазгэеитэоит ахэоу, ажэа, анбан;
- Еитэиэхэоит анбанкэа (ашьтабжь) ииашаны ахэаразы, ииашаны апхъара;
- азцаара аќак ииашаны аќатцара;
- ииашоу, еидхэалоу азцаараќэа рыќэыргылара апышэа аиура.

Активра 1

Артаы ацацэа 73 ад. иану асахъаќэа дирбоит. Ацацэа асахъа иану ахыз рхоит.

Ацацэа ирбо асахъа иахцэажэоит, асахъаќэа ирыќэнаго ахтхэааќэа рхэоит.

Артаы ацацэа ирыитэоит адца, еиќэдыршэарц 2 -4 хэуќэа ирбаз асахъаќэа рхы иархэаны.

Активра 2

артаы ицхыраарала, ацацэа 72 ад. иану асахъаќэа рхы иархэаны азцаара аќэыргылареи, ииашаны аќак аќатцареи ртэоит.

Активра 3

73 ад. иану атекст апхъара, атекст анализ азура.

Активра 4

73 ад. иану адиалог ахархэарала, ахэмарра аќазшьа змоу аиёацэажэара амёаѓгара.

Аихшьаа

- анбанкэа **К – Кь** ахэара, атцара, аыра;
- атема ёыц ахцэажэара;
- алексика аус адулара апышэа;
- аитахэара апышэа аиура;
- гэыцла аусеицура апышэа;
- ацэажэара арёиара аус адулара.

Аурук 47

Ацакы

- анбанқәа **Қь – Кө**, адырра, ахәара, афыра;
- аҕаҕыцтә хәамта аус адулара;
- имариоу алогикатә аоперацияқәа – анализ/асинтез;
- айҕарҕшра/ айҕарҕылара;
- асахьақәа рахцәажәара;
- ажәа ҕыцқәа аус рыдулара, аҕхьара, афара.

Активрақәа

- ацафы асахьа дахцәажәоит;
- ҕаҕыцла ацәажәара аан, иазгәеитәоит ахәоу, ажәа, анбан;
- атекст аҕхьара, аус адулара;
- ажәабжьқәа реикәыршәара, агәыҕла, индивидуалла аусеицура;
- алексика ҕыц аус адулара.

Активра 1

Ацафцәа анбан ҕыцқәа рцоит (**Қь – Кө**), ирыфәеит, ажәа ҕыцқәа аныртцоит Аҕыц алексика аус адулара.

Активра 2

Арцафы ацафцәа ажәабжь дырзаҕхьоит,
Фатма (Ць. Ахәба)

Фатма хәычы сынтәа ауп ашкол дантлаз. Ғнак Фатма лфызцәа лыцны ашкол ахтәы афныҕа дзон. Ишнеиуаз, амашьына лас нарыхьзеит. Амашьына аангылт, Фатма лфызцәеи лареи ианаарывала:

– Фатма, бааины амашьына бтәтәа, афныҕа бызгоит, – ихәеит азәы, амашьына ашә аартны дтыцуа. Уи Фатма лашья Стәцана иакәын.

– Ибзиоуп, уажәытәҕьа, – лхәан Фатма, дгәырҕьатцәа дыфны амашьына днадххылт, аха дақәымтәакәа ҕаалтит:

– сфызцәаҕы ақәыртәа, уртҕы рымфәа уахь ауп.

– мап, Фатма, бфызцәа ртыҕ амазам, ибымбои ауаа тәтәоуп, - Стәцана инапы нарықәикит, амашьына ашьтахь итәтәақәаз.

– сфызцәа узымгозар, сарҕы сцазом, урти сареи класск аҕы хайцыҕоуп, ессымша ашкол ахь хайцныҕәоит, – абриҕы лхәеит Фатма, даахынхәын лфызцәа дрылагыланы афныҕа лфыналхеит.

1. Фатма лфызцәеи лареи абацоз? 2. Амфәан машьынала ирыхьзада?
3. Илеихәазеи Фатма лашья? 4. Фатма атак шҕаҕалтәеи? Фатма иҕалтцаз ииашоума?

Активра 3

Изхысхьоу анбанқәа рхы иацырхрааны ахәоукәа реикәыршәара, аиҭахәара аан азәлымхара азыруеит анализтәи ахәоукәа, ажәа, абжьы.

Аихшьала

анбанқәа Қь-Кә ахәара, ацара, аәра;
атема ҕыц ахцәажәара;
алексика аус адулара апышәа;
азцаарақәа рҭак аҕатцара апышәа
атекст ахшыазышьҭрала азызыәрреи, азхәыцреи
ацәажәара арҕиара аус адулара

Аурок 49

Ацакы

- Анбанқәа **Тә – Хә**, адырра, ахәара, аәыра;
- Аҕапыцтә хәамҭа аус адулара;
- имариоу алогикатә аоперациақәа – анализ/асинтез;
- аиҕарҭшра/ аиҕаргылара;
- Асахьақәа рахцәажәара;
- ажәа ҕыцқәа аус рыдулара, аҭхьара, аәра.

Активрақәа

- ацааы асахьа дахцәажәоит;
- аәнымаҭәа рыхьызқәа рцара, рхәара;
- ҕапыцла ацәажәара аан, иазгәеиҭоит ахәоу, ажәа, анбан;
- алексика ҕыц аус адулара.

Активра 1

Ацаацәа анбан ҕыцқәа рҭоит (**Тә – Хә**), ирыәуеит, ажәа ҕыцқәа анырҭоит Аҕыц алексика аус адулара.

Активра 2

78 ад. иану асахьа ахархәарала, ацаацәа рхатәы уаҭахқәа ирыхцәажәоит.

Активра 3

Изхысхьоу анбанқәа рхы иацырхрааны ахәоукәа реикәыршәара, аиҭахәара аан азәлымхара азыруеит анализтәи ахәоукәа, ажәа, абжьы.

Аихшьала

анбанқәа **Тә – Хә** ахәара, ацара, аәра;
атема ҕыц ахцәажәара;

алексика аус адулара аңышәа;
ацәажәара арәиара аус адулара;
ахәоукәа ерикәыршәареи, абызшәатә анализ рзуреи, асинтез аҕатцареи.

Аурок 50

Ацакы

- анбанқәа **Ж – Жь**, адырра, ахәара, аҕыра;
- аҕаңыцтә хәамта аус адулара;
- имариоу алогикатә аоперацияқәа – анализ/асинтез;
- аиҕарцшра/ аиҕаргылара;
- асахьяқәа рахцәажәара;
- ажәа ҕыцқәа аус рыдулара, апхьара, аҕра.

Активрақәа

- ацаҕы асахья дахцәажәоит;
- ҕаңыцла ацәажәара аан, иазгәеиҕоит ахәоу, ажәа, анбан;
- атекст апхьара, аус адулара;
- ажәабжьқәа реикәыршәара, агәыҕла аусеицура;
- алексика ҕыц аус адулара.

Активра 1

Ацаҕцәа анбан ҕыцқәа рцоит (**Ж – Жь**), ирыҕеуеит, ажәа ҕыцқәа анырцоит
Аҕыц алексика аус адулара

Активра 2

Арцаҕы ацаҕцәа ажәабжь дырзапхьоит.

Азмахи азиаси (С. Таркьыл)

Азмах абжьы нанаргеит азиас ахь:

– ессымшагы уццакы-ццакуа уиасны ацара уаҕуп, угәгы цымцәазеи?
Уаангыланы, мацк уҕсы ушьар иауазеи?

Азиас:

– саагылар, уара суеипшымхои! – ахәеит.

– сара сышҕоубаз?! – игәааит азмах.

– иуыбыргузеи уаргы, аха адаҕқәа утаҕәаҕкәаҕеуеит, акамбашьқәеи, ахәақәеи
былгы иутатәоуп... Сара ауаа сыржәеуеит, еснагы сыцкәакәараза сыҕазар ауп,
– ахәан, иҕны аҕыланахеит.

Уи ауаа азыпшын.

Адта: атекст анализ аҕатцара, ажәабжь аитахәара

Активра 3

Изхысхьоу анбанқәа рхы иацырхрааны ахәоукәа реикәыршәара, аиҭахәара аан азәлымхара азыруеит анализтәи ахәоукәа, ажәа, абжьы.

Аихшьала

анбанқәа **Ж – Жь** ахәара, аҭара, аҭра;

атема ҕыц ахцәажәара;

алексика аус адулара аҭышәа;

ахәоу анализ аҭаҭара;

ацәажәара арҕиара аус адулара.

Аурок 51

Аҭакы

- анбан **Жә**, аҭара, аҭыра;
- ираҳаз ажәабжь анализ аҭаҭара;
- аҕабыцтә лексика аигтәра;
- 82-83 ад. иану ахәоукәа ииашаны ахәара, аҭхьара, аҭыра, аиҭахәара.

Активрақәа

- аҭаҭы асахьа дахцәажәоит;
- ҕыцла ацәажәара аан, иазгәеитәоит ахәоу, ажәа, анбан;
- еитархәоит анбанқәа (ашьтабжь) ииашаны ахәара, ииашаны аҭхьара;
- азҭаара аҭак ииашаны аҭаҭара;
- ииашоу, еидхәалоу азҭаарақәа рыкәыргылар аҭышәа аиура;
- аҭхьазацқәа рыҭра, раҭхьара аҭара.

Активра 1

Арҭаҭы аҭаҭцәа 82 ад. иану асахьақәа дирбоит; Аҭаҭцәа асахьа иану ахьыз рхәоит;

Аҭаҭцәа ирбо асахьа иахцәажәоит, асахьақәа ирықәнаго ахтхәаақәа рхәоит.

Арҭаҭы аҭаҭцәа ирыитәоит адҭа, аҭхьазацқәа рхы иархәаны 2 -4 хәукәа еикәдыршәарц.

Активра 2

Арҭаҭы аҭаҭцәа ажәеинраала дырзапхьоит, аҭаҭцәа ҕырхәала иртәоит, арҭаҭы рхәашьа дашьклапшуеит

Цыт

Акы, аҭба, хҭа, пшьба

Саҭхьа шәымгылан!

Хба, фба, бжьба,

Сышьтахь шөымгылан !
Ааба, жэба жэаба,
Зөызтцөахуа ифитцөахит!
Акы, өба, хца,
Сара сцоит цшаара!
Адөахы цыит ахөмарра.

Активра 3

83 ад. иану атекст апхьара, атекст анализ азура.

Активра 4

83 ад. ажөа ыыцкөа ахархөарала ахөкөа реикөыршөара,
абышөатө анализ разура.

Аихшьаа

- анбан **Жө** ахөара, ацара, аөра;
- атема ыыц ахцөажөара;
- алексика аус адулара апышөа;
- абышөа анализ акатцара апышөа аиура;
- гөыпла аусеицура апышөа;
- ацөажөара арөиара аус адулара.

Аурок 52

Ацакы

- анбанкөа **Цө – Зө**, адырра, ахөара, аөыра;
- аөапыцтө хөамта аус адулара;
- имариоу алогикатө аоперациякөа – анализ/асинтез,
- аифарцшра/ аифаргылара;
- асахьакөа рахцөажөара;
- ажөа ыыцкөа аус рыдулара, апхьара, аөра.

Активракөа

- ацаөы асахьа дахцөажөоит;
- аөныматөа рыхьызкөа рцара, рхөара;
- өапыцла ацөажөара аан, иазгөеитөит ахөоу, ажөа, анбан;
- алексика ыыц аус адулара.

Активра 1

Атцаџца анбан ҕыцкџа рџоит (**Цџ – Зџ**), ирыџуеит, ажџа ҕыцкџа анырџоит
Аҕыц алексика аус адулара

Активра 2

85 ад. иану асахџа ахархџарала, атцаџца рхатџы џааџара ирыхџаџџоит

Активра 3

Изхысхџоу анбанкџа рхы иаџырхрааны ахџоукџа реикџыршџара, аиџахџара аан
азџлымхара азыруеит анализџџи ахџоукџа, ажџа, абџџы.

Аихшџала

- анбанкџа **Цџ – Зџ** ахџара, атџара, аџра;
- аџема ҕыц ахџаџџара;
- алексика аус адулара аџышџа;
- аџаџџара арџиара аус адулара;
- ахџоукџа реикџыршџареи, абызшџатџ анализ рџуреи, асинџез аџатџареи.

Аурок 53

Аџакы

- Анбанкџа **Ц – Цџ**, адырра, ахџара, аџыра;
- Аџаџыџџџ хџамџа аус адулара;
- амультфильм ахџаџшра, ирбаз ахџаџџара, аџџанырракџа раарџшра;
- имариоу алогикатџ аопераџиакџа – анализ/асинџез;
- аиџарџшра/ аиџарџылара.

Активракџа

- атџаџы анбанкџа **Ц – Цџ** рдыруеит;
- џаџыџџа аџаџџара аан, иазгџеиџџоит ахџоу, ажџа, анбан;
- алексика ҕыц аус адулара.

Активра 1

Атцаџца анбан ҕыцкџа рџоит (**Тџ Хџ**), ирыџуеит, ажџа ҕыцкџа анырџоит.
Аҕыц алексика аус адулара.

Активра 2

ахэыцкэа амультик иахэапшуеит, ирбаз иахцэажэоит, рцэанырракэа еибырхэоит;

Активра 3

Изхысхьоу анбанкэа рхы иацырхрааны ахэоукэа реикэыршэара, аицэаэара аан азэлымхара азыруеит анализтэи ахэоукэа, ажэа, абжыы.

Аихшьала

анбанкэа **Ц – Цө** ахэара, атцара, аөра;

атема ыыц ахцэажэара;

амультфильм аиларгара

рцэанырракэа аарцшреи, ахцэажэареи апышэара аиура;

алексика аус адулара;

ацэажэара арфеиара аус адулара;

ахэоукэа реикэыршэареи, абызшэатэ анализ рзуреи, асинтез акатцареи.

Аурок 54

Ацакы

- анбанкэа **Ц – Ць**, адырра, атцара, аөыра;
- 91 д. иану атекст аилкаареи, ахатэ гэаанагара аарцшреи;
- афабыцтэ лексика аигтэра;
- 88 ад. иану ацштэкэа рыхыызкэа ахэара.

Активракэа

- ацафы асахьа дахцэажэоит;
- ыапыцла ацэажэара аан, иазгэеитэоит ахэоу, ажэа, анбан;
- еитархэоит анбанкэа (ашьтабжь) ииашаны ахэара, ииашаны апхьара;
- азцаара атак ииашаны акатцара;
- ииашоу, еидхэалоу азцааракэа рыкэыргылара апышэа аиура

Активра 1

88 ад. иану ацштэкэа рыхыызкэа ахэара, ацафы бзиа иибо ацштэы ахыыз ахэара.

пштэыцпхьаза ахэоу аикэыршэара

Активра 2

Арцафы ажэеинраала дапхьоит,

Атаалым (А.Цьонуа)

Мыцья хэычы шыжьыза дгылан,

Ахауа цкьахь дцоит.

Инапы длахо, ишьапы дѡахо
Атаалым кайтоит.

Ишѣхѣа ашьыжь икшѣтарц ишѣыхѣтоузеи?
Азѣыр икшѣтѡма атаалым?
Акласс акны атаалым акатцара.

Активра 3

90 ад. иану атекст ацхъара, атекст анализ азура.

Активра 4

89 ад. ажѣа ѣыцкѣа ахархѣарала ахѣоукѣа реикѣыршѣара, абызшѣатѣ анализ
разура.

Аихшьаа

- анбанкѣа **Ц – Ць** ахѣара, атцара, аѡра;
- атема ѣыц ахцѣажѣара;
- алексика аус адулара ацышѣа;
- абызшѣа анализ акатцара ацышѣа аиура;
- гѣыцла аусеицура;
- ацѣажѣара арѣиара аус адулара.

Аурок 55

Ацакы

- Анбанкѣа **Ѣ – Ѣ**, адырра, ахѣара, аѡыра;
- Аѣацыцтѣ хѣамтѣ аус адулара;
- амультфильм ахѣапшра, ирбаз ахцѣажѣара, ацѣанырракѣа раарцшра;
- имариоу алогикатѣ аоперацѣакѣа – анализ/асинтез;
- аиѣарцшра/ аиѣаргылара.

Активракѣа

- атцаѡы анбанкѣа **Ѣ – Ѣ** адырра;
- ѣацыцла ацѣажѣара аан, ахѣоу, ажѣа, анбан азгѣатара;
- алексика ѣыц аус адулара.

Активра 1

Атцаѡѣа анбан ѣыцкѣа рѡоит (**Ѣ – Ѣ**), ирыѡеит, ажѣа ѣыцкѣа аныртѡит
Аѣыц алексика аус адулара.
Ахѣоукѣа еикѣдыршѣоит.

Активра 2

ахэыцкэа амультик иахэацшуеит, ирбаз иахцэажэоит, рцэанырракэа еибырхэоит.

Активра 3

Изхысхьоу анбанкэа рхы иацырхрааны ахэоукэа реикэыршэара, аицэаэара аан азфлымхара азыруеит анализтэи ахэоу, ажэа, абжыы.

Аихшьала

- анбанкэа **Ө – Ө** ахэара, ацара, аэра;
- атема **Ұ** ахцэажэара;
- амультфильм аиларгара
- рцэанырракэа аарцшреи, ахцэажэареи апышэара аиура;
- алексика аус адулара;
- ацэажэара арфиара аус адулара;
- ахэоукэа реикэыршэареи, абызшэатэ анализ рзуреи, асинтез акатцареи.

Аурок 56

Ацакы

- анбанкэа **Ч – Ч**, адырра, ацара, ашыра;
- 94 ад. иану атекст аилкаареи, ахатэ гэаанагара аарцшреи;
- афабыцтэ лексика аигтэра;
- 97 ад. иану амацэахэкэа цштэкэа рыхызыкэа ахэара.

Активракэа

- ацафы асахьа дахцэажэоит;
- **Ұ** ацэажэара аан, иазгэеитэоит ахэоу, ажэа, анбан;
- еитархэоит анбанкэа (ашьтабжь) ииашаны ахэара, ииашаны апышэара;
- азцаара атак ииашаны акатцара;
- ииашоу, еидхэалоу азцааракэа рыкэыргылара апышэа аиура.

Активра 1

94 ад. асахьа иану рыхызыкэа ахэара;
ауафы еифыртэашьа ацара.

Активра 2

ажэа **Ұ** кэа рыла ахэоукэа реикэыршэара;
акласс **Ұ** ажэакэа рантцара.

Активра 3

96 ад. иану атекст аҗхара, атекст анализ азура.

Активра 4

95-97 ад. ажәа җыцкәа ахархәарала ахәоукәа реикәыршәара, абызшәатә анализ разура.

Аихшьаа

- анбанкәа Ц-Ць ахәара, ацара, аҗра;
- атема җыц ахцәажәара;
- алексика аус адулара аҗышәа;
- абызшәа анализ аҗатцара аҗышәа аиура;
- ацәажәара арҗиара аус адулара.

Ахәшьара аҗара арубрикакәа анбан ацара аамтәзы

а) аихшьааларатәи ахәшьара аҗара аформа аҗхараз анбан ацара аамышьтахь

<i>ацааы</i>	<i>ибзианы</i>	<i>зны-зынла</i>	<i>макьана ицәыуадаауп</i>
1	<i>анбанкәа зегьы идыруеит</i>		
2	<i>идыруеит лассы ахархәара змаз ажәакәа рорфография</i>		
3	<i>анбанкәа рыла цырала еикәиршәоит, цырала рыла-ажәакәа, ажәакәа рыла- ахәоукәа</i>		
4	<i>илшоит атекст аҗны иарбоу аҗыҗ аҗшаара</i>		
5	<i>атекст иаҗхьо имадара илшоит</i>		
6	<i>таекст ихы иархәаны илшоит азҗаракәа аҗак рыҗара</i>		

б) аихшыаларатәи ахәшьара аҗара аформа аҗра аҗы

	<i>аҗааы</i>	<i>ибзианы</i>	<i>зны-зынла</i>	<i>макыана иҗәыуадаауп</i>
1	<i>илшоит аҗра</i>			
2	<i>анбанқәа зегъы иашаны ишоит</i>			
3	<i>ажәақәа рыбжьара иақәнаго атыҗ аанижьуеит</i>			
4	<i>илшоит акласс җәы/атетрадь рыкнытә/ ажәа /имариоу ахәоуқәа риагара</i>			
5	<i>илшоит ажәаҗы ибжьажьу анбан ртыҗ аҗны аргыларә</i>			
6	<i>арҗааы дзыгъхо имариоу ажәақәа/ ахәоуқәа рыҗра илшоит</i>			

Анбан аҗара аамышьтахьтә алҗшәақәа

<i>1. аҗааы илшозар ауп аҗаҗыцтә җамтә ишахәтәоу ахархәара</i>	аҗааы: <ul style="list-style-type: none"> <i>еилкааны иааиырҗшуеит ахәамтә</i> <i>еитәеухәоит афактқәа</i>
<i>2. аҗааы илшоа ауп астандартла иазгъхагәатәоу еиуеиҗшым атекстқәа рзызыҗрра, реитәхәара</i>	аҗааы: <ul style="list-style-type: none"> <i>афактқәа дырны /ахтысқәа реишьтагыларә атекст аҗны;</i> <i>ичыдоу аинформация идыруеит;</i> <i>еидихәалоит атекст аҗны имоу адыррақәа (арҗааы иҗхыраарала ма ихала)</i>
<i>3. аҗааы илшозар ауп алексика ахархәара</i>	аҗааы: <ul style="list-style-type: none"> <i>аҗааы ивигоит апаразиттә ажәақәа</i> <i>аҗәаажәара еидкылана, еилкаана ахәара</i> <i>аҗәаажәара аан ихы иаиырхәоит ахәоуқәа амодалқәа (ажәабжь, азҗаара, ахәара)</i>
<i>4. аҗааы илшозар ауп аҗәахәа агъхәара</i>	аҗааы: <ul style="list-style-type: none"> <i>агъхәара аан иалитка ажәақәа цыралә ршара илшоит</i> <i>ажәақәа абыжьқәа рыла ишоит</i> <i>абыжьқәа рыла ажәақәа еиқәиршәоит</i> <i>аҗәахәа дагъхоит анбанқәа зегъы</i> <i>иагъхо азәы атекст имадара илшоит</i>
<i>5. аҗааы илшозар ауп астандарт ала иазгъхагәатәоу атекстқәа алексикатә абызшәатә аформақәа разгәатәра</i>	аҗааы: <ul style="list-style-type: none"> <i>аҗааы илшоит изымдыру алексика акрақәа, абызшәатә формақәа рдырра (арҗааы иҗхыраарала);</i> <i>идыруеит иргылатәу адырғақәа</i>